

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 8

25 februari—1 mars.

Debatter m. m.

Lördagen den 25 februari.

Sid.

Interpellation av fru Ewerlöf angående åtgärder för ändringar i förordningen om erkända sjukkassor i syfte att bereda ökade möjligheter till sjukvårdsersättning vid hemsjukvård	3

Onsdagen den 1 mars.

De kommunala tjänstetillsättningarna	8
Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel:	
Folkräkning år 1950	20
Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmans-tjänster	27
Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.	32
Utskänkning av rusdrycker vid offentlig föreställning m. m. . . .	43
Kontrollen å överförmyndare, m. m.	45
Utövandets av fastighetsmäklaryrket	46
Ändring i arbetarskyddslagen, m. m.	49
Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.	50
Ändring i lagen om semester	55
Införande av fem dagars arbetsvecka	58
Förhållandet mellan allmänheten och statsägda respektive statsunderstödda företag m. m.	60
Interpellation av herr Johnsson i Skoglösa angående tillämpningen i visst fall av de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som antagits vid 1947 års riksdag	65

Samtliga avgjorda ärenden.

Sid.

Onsdagen den 1 mars.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. de kommunala tjänstetillsättningarna	8
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. anslag under sjunde huvudtiteln	20
— nr 27, ang. grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.	32
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 13, ang. beskattningen av vid försäljning av fartyg återvunna värdeminskningsavdrag m. m.	43
— nr 14, ang. arvsskattelindring för T. A. Persson	43
— nr 15, ang. upphävande av 5 kap. 3 § förordningen angående försäljning av rusdrycker	43
— nr 16, ang. tullfrihet för blomsterlökar till L. G. Sjöholms blomsterodlingsfond	44
— nr 17, ang. fortsatt giltighet av förordningen angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift	44
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. bestämmelserna om skadestånd	44
— nr 8, ang. förlängning av tiden för införsel för bidrag till barn utom äktenskap	45
— nr 9, ang. översyn av lagen om förmynderskap m. m.	45
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. tillstånd för fastighetsmäklaryrket	46
— nr 7, ang. auktorisation inom resebyråverksamheten	49
— nr 8, ang. ändring av kungörelsen ang. vägmärken	49
— nr 9, ang. ändring i arbetarskyddslagen	49
— nr 10, ang. ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.	50
— nr 11, ang. modernisering av näringsfrihetsförordningen m. m.	55
— nr 12, ang. ändring i lagen om semester	55
— nr 13, ang. införande av fem dagars arbetsvecka	58
— nr 14, ang. söndagens fredande	60
— nr 15, ang. obligatorisk skiljedom i arbetstvister mellan samhälleligt organ och fackorganisation	60
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 4, ang. förhållandet mellan allmänheten och statsägda respektive statsunderstödda företag m. m.	60
— nr 5, ang. kontroll över handeln med begagnade motorfordon..	65
— nr 6, ang. ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar	65

Lördagen den 25 februari.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari.

§ 2.

Interpellation angående åtgärder för ändringar i förordningen om erkända sjukkassor i syfte att bereda ökade möjligheter till sjukvårdsersättning vid hem-sjukvård.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru **EWERLÖF**, som anförde: Herr talman! Den svåra platsbristen på våra sjukhus lär enligt läkares uppfattning till icke ringa del bero på att många vårdplatser upptagas av sjuka, vilkas vård icke kräver sjukhusens dyrbara utrustning och höga standard. Med bibehållande av kravet på kontroll av den sjuka skulle hemsjukvård ofta kunna tillämpas där sjukhusvård nu förekommer.

En av anledningarna till att de sjuka söka sig till sjukhusen är bristen på hemvårdarinnor. På frivillighetens väg har man under några år försökt utfylla denna brist genom att husmödrar och andra för ändamålet lämpliga personer ställt sig till förfogande för att såsom hemvårdarinnor vid sidan av den hårt belastade hemsysterkåren hjälpa till med sjukvård i hemmen. Dessa försök ha visat sig slå väl ut, och initiativet har efterföljts på ett flertal orter. Fredrika Bremerförbundets stockholmskrets har t. ex. i samarbete med Svenska Röda korset och ett flertal kvinnoorga-

nisationer — visserligen till en början i mindre skala — igångsatt utbildning av hemsamariter. Den kursverksamhet, som startats, bekostas av arbetsmarknadsstyrelsen och drives i yrkesskolornas regi. I dagarna ha vidare i Göteborg tagits initiativ till anordnande av liknande kurser för hemsamariter. Man kan sålunda våga antaga att bristen på hemvårdarinnor skall genom enskilt initiativ komma att så småningom täckas.

Det finns emellertid ytterligare en anledning till att de sjuka söka sig till sjukhusen även om förutsättningar skulle finnas för hemsjukvård. För den sjuke ställer sig sjukhusvård ofta ekonomiskt fördelaktigare på grund av de bestämmelser, som enligt KF 26/6 1931 om erkända sjukkassor gälla i fråga om sjukhjälp. Till medlem av erkänd sjukkassa kan enligt lagen utgå dels sjukvårdsersättning, dels sjukpenning. Beträffande sjukvårdsersättningen gäller att ersättning kan utgå antingen för läkarvård eller för sjukhusvård. I sistnämnda fallet förutsätter lagen uttryckligen att vården lämnas på sjukhus. För en sjuk innebär denna form av sjukförsäkring att alla kostnader bli ersatta. En sjuk, som under i övrigt lika betingelser vårdas i hemmet, måste i första hand bekosta sitt uppehälle men dessutom utgifterna för den hjälp, som den sjuke inte kan undvara. För en sjuk är, med nuvarande regler för sjukhjälp i de erkända sjukkassorna, vård på sjukhus därför väsentligt mindre ogynnsam i ekonomiskt hänseende än hemsjukvård.

Eftersom en under läkarkontroll stående hemsjukvård medför icke obetydliga ekonomiska fördelar för det allmänna synes det rimligt att en sjuk, som icke belastar utrymmet på sjuk-

**Interpellation angående åtgärder för ändringar i förordningen om erkända sjukkas-
sor i syfte att bereda ökade möjligheter till sjukvårdersättning vid hemsjukvård.**

hus men är i behov av vård, i varje fall icke skall bli ekonomiskt väsentligt sämre ställd än den som begär sjukhusvård. För att detta hinder mot hemsjukvård skall kunna undanröjas, synas vissa ändringar i lagen om understödsföreningar vara nödvändiga.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet föranstalta om åtgärder för att i förordningen om erkända sjukkasor vidtaga ändringar i syfte att åt sådana sjuka, som efter läkares ordination låta vårdas sig i hemmet i stället för på sjukhus, må utgå sjukvårdersättning i åtminstone så stor utsträckning som svarar mot sjukhusavgift vid vård å allmän sal?

Denna anhållan bordlades.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § 2 mom. och 47 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om lands-
ting;

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksam-

hetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag; och

nr 51, i anledning av väckta motioner om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 till understöd åt föreningarna Skyddsvärnet i Stockholm och Göteborg;

från första lagutskottet, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående de kommunala tjänstetillsättningar; och

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av vid försäljning av fartyg återvunna värde-minskningsavdrag m. m.;

nr 14, i anledning av väckta motioner om beräkning av skatt för andel, som på grund av visst testamente tillkommer lantbrukaren Ture Anton Persson;

nr 15, i anledning av väckt motion angående upphävande av 5 kap. 3 § förordningen angående försäljning av rusdrycker;

nr 16, i anledning av väckt motion om tullfrihet för blomsterlökar, avsedda för L. G. Sjöholms blomsterodlingsfonds verksamhet; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 22 april 1949 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av bestämmelserna angående skadestånd;

nr 8, i anledning av väckta motioner om förlängning av den tid, inom vilken

moder till barn utom äktenskap kan erhålla införsel i faderns lön eller andra tillgångar för sin bidragsfordran; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående en översyn av »lagen om förmynderskap» i vissa avseenden;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om lagstiftning beträffande tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket;

nr 7, i anledning av väckt motion angående auktorisation inom resebyråverksamheten;

nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 15 § kungörelsen den 22 januari 1937 angående vägmärken;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner dels om ändring av 37 § lagen om folkpensionering, dels ock om inrättande av en högsta prövningsinstans i folkpensionsfrågor;

nr 11, i anledning av väckt motion om översyn och modernisering av näringsfrihetsförordningen m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om semester;

nr 13, i anledning av väckta motioner om införande av fem dagars arbetsvecka;

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder för åstadkommande av större söndagsfrid; och

nr 15, i anledning av väckt motion om utredning rörande obligatorisk skiljedom i arbetstvister, som uppkommit mellan kommun, landsting eller annat samhälleligt organ, å ena, samt fackorganisation, å andra sidan; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 4, över motion om utredning av förhållandet mellan allmänheten och

statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.;

nr 5, över motion angående kontroll över handeln med begagnade motorfordon; och

nr 6, över motion angående ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar.

§ 6.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 74, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 75, angående livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.;

nr 76, angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 77, med förslag till lag om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats; och

nr 79, angående ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 446, av herr *Häckner m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.; och nr 447, av herr *Hjalmarson m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.05 em.

In fidem

Per Bergsten.

Tisdagen den 28 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 74, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 75, angående livränta till Ebba Linnéa Emmertz m. fl.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 76, angående anslag till statens för-

söksgårdar för budgetåret 1950/51, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 77, med förslag till lag om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats; samt

till statsutskottet propositionen nr 79, angående ersättning till Johannes Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom eller olycksfall i arbete.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen

nr 446 av herr *Häckner m. fl.*; och nr 447 av herr *Hjalmarson m. fl.*

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 27, bevillningsutskottets betänkanden nr 13—17, första lagutskottets utlåtanden nr 7—9, andra lagutskottets utlåtanden nr 6—15 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 4—6.

§ 5.

Föredrogs den av fru *Ewerlöf* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för ändringar i förordningen om erkända sjuk-kassor i syfte att bereda ökade möjligheter till sjukvårdersättning vid hem-sjukvård.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8.

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 448 av herr *Norup*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.; och

nr 449 av herr *Dahlgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Vidare anmälades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvang för byggnadsarbete, nämligen

nr 450 av fröken *Elmén* och herr *Wedén*;

nr 451 av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl.;

nr 452 av herr *Nolin m. fl.*;

nr 453 av herr *Ohlin m. fl.*; och

nr 454 av herr *Lager m. fl.*

Slutligen anmälades följande under sammanträdet avgivna motioner, nämligen

nr 455 av herrarna *Vigelsbo* och *Petersson* i Ersbacken, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling, samt

nr 456 av fru *Ewerlöf m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70.

Samtliga dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.08 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 1 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen anmälde, att fröken Nygren, som vid kammarens sammanträde den 22 nästlidna februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 78, angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 448 av herr *Norup*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 449 av herr *Dahlgren m. fl.*;

nr 450 av fröken *Elmén* och herr *Wedén*;

nr 451 av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*;

nr 452 av herr *Nolin m. fl.*;

nr 453 av herr *Ohlin m. fl.*; och

nr 454 av herr *Lager m. fl.*; samt

till särskilda utskottet motionerna:

nr 455 av herrar *Vigelsbo* och *Petersson* i Ersbacken; och

nr 456 av fru *Ewerlöf m. fl.*

§ 4.

De kommunala tjänstetillsättningarna.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående de kommunala tjänstetillsättningarna.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 21 i första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* och nr 23 i andra kammaren av herr *Kyling m. fl.*, dels ock de likalydande motionerna nr 285 i första kammaren av herr *Sunne m. fl.* och nr 341 i andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.*

I motionerna I: 21 och II: 23 hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring i kommunallagarna samt andra lagar och författningar, att frågan om tillsättning av kommunala tjänster må kunna i större utsträckning än nu är fallet underkastas prövning i besvärsväg».

I motionerna I: 285 och II: 341 hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sådana lagändringar som erfordras för införande av ett effektivt besvärsinstitut i frågor om kommunala tjänstetillsättningar».

Utskottet hemställde, att 1) motionerna I: 21 och II: 23; samt 2) motionerna I: 285 och II: 341 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson*, *Herlitz*, *Weiland*, *Swedberg*, *Nordkvist*, *Löfroth* och *Braconier*, som hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 21 och II: 23 samt I: 285 och II: 341 måtte överlämnas till kommunallagskommittén för att beaktas vid dess utredning angående det kommunala besvärsinstitutet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SWEDBERG**: Herr talman! Då jag läser utskottets hemställan i detta

ärende konstaterar jag, att utskottet på det hela taget är välvilligt gent emot motionärernas framställning. Det kan sägas vara så välvilligt, att det närmast är förvånande att dess utlåtande inte utmynnar i ett yrkande om bifall till motionerna. Utskottet säger ju till exempel, att kommunallagskommittén har att handlägga liknande spörsmål, och utskottet talar också om den inom socialdepartementet tillsatta förhandlingsrättskommittén, som håller på med att utreda liknande frågor.

Jag skulle inte ha yttrat mig här, om utskottet hade uttalat den förhoppningen att dessa två kommittéer komme att ta upp till handläggning dessa ärenden, eller sagt sig förvänta något sådant. Det gör emellertid inte utskottet, och därför ser jag mig föranledd, herr talman, att helt kort yrka bifall till reservationen, som går ut på att kommunallagskommittén borde ta upp till prövning nu ifrågavarande ärende.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Som en av de motionärer, som tagit upp denna fråga vid årets riksdag, vill jag säga några ord.

Herr Swedberg har ju alldeles nyss framhållit, att man kunde ha förväntat att konstitutionsutskottet med den skrivning som förekommit också borde kommit fram till den slutsatsen, att motionerna skulle överlämnas till kommunallagskommittén för att där bli föremål för behandling och beaktande vid den fortsatta utredningen i denna fråga. Jag vill erinra om, att riksdagen tidigare i olika sammanhang har haft spörsmålet uppe till debatt. Man har då ställt sig mycket tveksam till frågan, detta därför att man ansett, att det var risk för dels en utveckling i byråkratiserande riktning, dels en utveckling, som skulle gå emot den kommunala självbestämmanderätten. I den motion,

De kommunala tjänstetillsättningarna.

som undertecknats av bland andra mig, har ju särskilt starkt betonats, att vi inte önska en sådan utveckling. Vi ha därvidlag pekat på den ordning, som finns i Stockholm och som stöder sig på den särskilda kommunallag, som gäller just för Stockholm. Här ha vi en besvärnsnämnd, vilken säkerligen fyller sin funktion, må vara att den genom speciella omständigheter inte kan ta upp till sakprövning frågor berörande vissa av stadens förvaltningsområden. Det är en sak, som är av speciell natur och som jag nu inte skall gå in på. Alltnog, kan man få till stånd en sådan ordning, att man på det kommunala området kan få möjlighet att inrätta sådana besvärnsnämnder, är det inte fråga om något ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, tvärt om.

Det är en annan sak som jag även skulle vilja peka på och som berörs i motionen. Det förklaras nämligen, att man även kan tänka sig en särskild paritetiskt sammansatt kommunal överinstans i sådana här frågor. Om man vill gå ett steg längre på detta sätt, får man också rika möjligheter att undvika ett statligt ingrepp, eller vad man kan kalla det, i dessa frågor. Det skulle alltså finnas en överinstans, som skulle bestå av representanter för de kommunala arbetsgivarintressena och representanter för de kommunalanställda, eventuellt även med inslag av någon opartisk expertis. Jag förmodar att det är denna tanke, som kommit fram i konstitutionsutskottets skrivning, att förhandlingsrättskommittén fått sådana direktiv, att den kan ta upp frågor, som sammanhånga med de i motionerna behandlade spörsmålen.

Det är till slut, herr talman, ytterligare en sak, som jag skulle vilja framhålla. Jag är nämligen övertygad om att detta inte är någon fråga som enbart berör de kommunalanställda tjänstemännen. Det är faktiskt en fråga som berör allmänheten i stort. Det är ju medborgarna, som betjänas av de kom-

De kommunala tjänstetillsättningarna.

munala instanserna och de hos dem anställda, och medborgarna kunna då sägas ha rätt att påräkna, att befattningshavarna verkligen bli tillsatta i princip på samma sätt som tillämpas inom de statliga organen, alltså med rätt person. Lika väl som det måste sägas, att de statliga myndigheterna kunna fatta beslut om tjänstetillsättningar, som måste rättas till genom Kungl. Maj:ts ingripande, lika väl kan man säga, att det är ganska mänskligt att även de kommunala myndigheterna kunna begå misstag vid tjänstetillsättningar, och att dessa därför böra kunna tagas under omprövning, sedan de behandlats i en kommunal besvärsnämnd, eventuellt en överinstans på det kommunala området.

Herr talman! Detta var några av de synpunkter, som jag ville föra fram i detta sammanhang. Jag vill sluta med att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Jones Erik Andersson m. fl. och som jag anser vara uttryck för en mera positiv inställning till denna fråga än konstitutionsutskottsmajoritetens mera neutrala.

Herr KYLING: Herr talman! Jag har flera gånger varit med om att motionera i detta ärende. Första gången frågan var uppe var vid 1939 års riksdag, och sedan har det, med årets motion inräknad, hänt, att den varit före ytterligare tre gånger.

Det har inträffat rätt mycket sedan 1939 på detta område. Första gången det motionerades sade konstitutionsutskottet ett absolut nej till varje tanke på att man skulle göra någonting för att skapa ett sådant här kommunalt besvärsinstitut. Man pekade då särskilt på, att detta skulle bli ett mycket kraftigt ingrepp i den kommunala självstyrelsen, och man varnade för att ordna saken på det ifrågasatta sättet. Emellertid har det, som jag tidigare sade, inträffat en hel del saker på detta om-

råde, och man skall inte längre helt blint gå förbi en hel del av de utnämningsfall som förekommit. Jag skall här inte, herr talman, exemplifiera detta påstående utan vill bara hålla mig till själva den sakfråga det här gäller.

Förra gången riksdagen hade att konfronteras med denna fråga var 1948. Då skrev konstitutionsutskottet dock mycket positivt, bland annat: »En förutsättningslös omprövning av detta spörsmål torde därför numera vara av förhållandena påkallad.» Det är riktigt som herr Nihlfors säger, att Stockholms stad inrättat ett kommunalt besvärsinstitut. Jag vet emellertid inte om jag kan säga, att detta Stockholms stads kommunala besvärsinstitut fungerat på sådant sätt, att alla parter äro tillfreds med institutet i fråga. Jag skall inte yttra mig om den saken här, men jag vill påpeka, att stadskollegiet i Stockholm dock hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att till 1946 års kommunallagskommitté måtte hänskjutas frågan om en utvidgad tillämpning av de jämlikt lagen om kommunalstyrelse i Stockholm inrättade särskilda besvärsinstitutet angående kommunala tjänstetillsättningar. Man har begärt att få denna utredning genom kommunallagskommittén, och framställningen har också enligt konstitutionsutskottets yttrande överlämnats till denna kommitté. Detta tyder väl på att man i Stockholm inte är helt nöjd med inträffade förhållanden i samband med detta institut.

Vidare hade jag tillfälle att vid 1948 års riksdag, då jag stod som reservant i konstitutionsutskottet, påpeka, att stadsfullmäktige i Norrköping just då hade att brottas med en motion ifrån socialdemokratiskt håll, i vilken det begärdes en utredning om ett kommunalt besvärsinstitut. Den motionen hade vid den tidpunkten inte behandlats. Jag hade således då ingen möjlighet att redovisa det resultat till vilket man kommit. Men nu har konstitutionsutskottet

De kommunala tjänstetillsättningarna.

redovisat det resultat stadsfullmäktige i Norrköping kommo till. Det står nämligen i utlåtandet, att stadsfullmäktige i Norrköping gjort en hemställan till stadsförbundet med begäran om en sådan ändring av den kommunala lagstiftningen, att inrättande av kommunal besvärsnämnd för tjänstetillsättningsfrågor möjliggöres inom kommunerna efter huvudsakligt mönster från Stockholms kommunalstyrelse. Det är ganska naturligt att en så stor stad som Norrköping kan känna sig tillfreds med ett kommunalt besvärsinstitut, som är utformat någorlunda lika med det i Stockholm anordnade, men jag måste här samtidigt säga, herr talman, att det inte är säkert att detta kommunala besvärsinstitut, sådant det är utformat i en storstad, kan ha någon betydelse i mindre samhällen, i mindre städer och i de storkommuner, som nu en gång komma att bli verklighet.

Frågan är då naturligtvis den, hur man skall kunna försöka utforma ett dylikt kommunalt besvärsinstitut utan att ändå göra några inskränkningar av betydelse i den kommunala självstyrelsen. Jag tror att vi allesammans äro överens på den punkten, att vi så litet som möjligt vilja göra ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Det har diskuterats olika vägar, som man härvidlag skulle kunna komma fram på.

I den motion jag förra gången var med om att underteckna — det var 1948 — framkastades en tanke, som jag vill redovisa även i dag, detta dock utan att ta någon slutgiltig ställning till frågekomplexet som sådant. Jag menar nämligen, att det är nödvändigt att få en utredning av kommunallagskommittén av denna sak, och då är det knappast riktigt att skissera upp några förslag, som skulle kunna anses slutgiltigt riktiga. Det förslag, som vi då tänkte oss skulle kunna överarbetas eller möjligen kunna komma att ligga till grund för någonting, såg ut på det sättet, att man skulle ha möjligheter att i besvärsnäm-

den få representanter från stadsförbundet, från landskommunernas förbund och från Svenska landstingsförbundet jämte representanter från några tjänstemannaorganisationer och därmed en sådan sammansättning av detta organ, att olika synpunkter i sammanhanget kunde tillfredsställas. Jag kan inte tänka mig, herr talman, att dessa representanter från dessa tre topporganisationer över de kommunala instanserna här i landet, stadsförbundet, landskommunernas förbund och landstingsförbundet, skulle vilja vara med om att på något sätt kringskära den kommunala självbestämmanderätten. Anordningen skulle tvärtom vara en borgen för att man skulle komma fram till ett besvärsinstitut, som skulle kunna fylla ganska stora krav. Jag tror, herr talman, att det inte blir så förfärligt många frågor som komma att underställas ett sådant här institut. Jag sade förra gången, och jag vill understryka det även i dag, att blotta vetskapen om att det finns möjlighet att överklaga ett kommunalt beslut i ett utnämningssärende, kanske kan vara tillräcklig för att förhindra en del av de utnämningar, som måste sägas vara ur demokratisk synpunkt ganska olämpliga.

Jag vet mycket väl, att man här i dag kommer att svara oss, som tagit upp denna fråga, att vi vilja att endast sådana, som äro utrustade med pappersmeriter, skola ha möjlighet att konkurrera om de poster, som det härvidlag är fråga om. Nej, herr talman, jag tänker mig mycket väl, att det ute i våra storkommuner kan finnas utomordentligt väl skickade kommunalmän, sådana som efter mångårigt arbete visat sig vara kunniga på dessa områden, och jag menar också, herr talman, att om vi få en sammansättning av detta institut på det sätt jag här skisserat upp, så skulle det bli en tillräcklig borgen för att dessa representanter komma att taga vederbörlig hänsyn till kommunernas önskemål. Ty många gånger sker en

De kommunala tjänstetillsättningarna.

dylik utnämning enhälligt, och vid ett sådant tillfälle torde det väl inte heller vara någon anledning att göra något ingrepp i den föreliggande frågan.

Jag skall, som jag sade, inte ta upp några exempel på sådana utnämningar, som man kunde ha anledning att dra fram i detta sammanhang, men det må tillåtas mig, herr talman, att bara säga, att måhända har Stockholms stad, då stadsfullmäktige i skrivelse till Kongl. Maj:t begärt att få frågan överlämnad till kommunallagskommittén, syftat på någon särskild utnämning i Stockholm; jag skulle nästan tro att så varit förhållandet, eftersom stadskollegiet begärt att få till stånd en utredning.

Jag är litet förvånad över att konstitutionsutskottet i år inte ens har gått så långt att det som föregående gång ansett, att en förutsättningslös omprövning av detta spörsmål numera torde vara av förhållandena påkallad; inte ens så långt har det gått i detta sammanhang. Jag menar, herr talman, att tiden nog är inne för att vi få en utredning i denna fråga, och jag delar reservanternas uppfattning, att den nu sittande kommunallagskommittén bör vara lämpligt forum att sköta denna utredning. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottsutlåtan- det fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hagård* och *Fagerholm*.

Herr **HALLÉN**: Herr talman! Herr Kyling slutade sitt anförande med att uttala sin förvåning över att konstitutionsutskottet inte hade yttrat sig mera positivt i frågan än vad fallet varit. Jag vill då erinra om vad väl alla känna till, nämligen att 1948 avslog kammaren utan votering den relativt positiva motivering, som utskottet då hade kommit med för ett avslagsyrkande, då utskottet skrivit till och med så här: »Kommunalförvaltningen och därmed den kommunala förvaltningsapparaten

under senare år alltmera vidgade omfattning även inom andra kommuner gör emellertid frågan om lämpligheten av en rent kommunal besvärсанordning, motsvarande eller liknande den i Stockholm befintliga, förtjänt av uppmärksamhet även för andra kommuners vidkommande. En förutsättningslös omprövning av detta spörsmål torde därför numera vara av förhållandena påkallad.»

Den känslighet, som andra kammaren då visade, veta vi mycket väl vad den grundade sig på. Det hjälper inte med allt detta tal om att man inte vill beskära den kommunala självbestämmanderätten. Det måste i alla fall uppstå sådana situationer, med just vad herr Kyling själv så sympatiskt beskrev, då erfarna och tränade kommunalmän, såsom han menade, inte skola behöva stryka på foten för en teoretiskt rikare utrustad medtävlare. Men det är klart, att om detta centrala besvärsinstitut skall ha någon uppgift att fylla, måste det ha både poäng och andra synpunkter som beräkningsgrunder för bedömandet, och det gör att det kan inträffa fall efter fall, där kommunernas klart uttalade vilja åsidosättes.

Vi skola också komma ihåg, att när de nya storkommunerna komma att invaderas av stora skaror av kommunaltjänstemän, så böra ju icke de gamla kommunala förtroendemännen, som väl känna sitt arbete och sin bygd, trängas undan på grund av poängberäkning och liknande meritberäkningar. Det är, såsom alla veta, på grund av många olika anledningar vi fått storkommuner. En anledning har varit, att man skall stärka den kommunala självstyrelsen. Då bör man icke giva med den ena handen och taga tillbaka med den andra. Ty sådana situationer kunna inträffa — det förstå vi alla. Det är en allmän klagan över hela landet, att lagstiftningen tenderar att beskära kommunernas självbestämmanderätt. Det är ingen tvekan om att så kan ske på detta område. Det

De kommunala tjänstetillsättningarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FAST: Herr talman! Jag begärde ordet icke för att deklarerat någon personlig ståndpunkt i denna fråga utan för att rätta till några av de misstag, som man i den allmänna debatten har gjort sig skyldig till.

Jag vill först säga, att i fråga om skillnaden mellan utskottet och reservanterna får man hålla sig till texten. Det är nästan ingen skillnad. Ty när en talare sade, att utskottet kunde väl ha uttalat sin förvisning eller förväntan, att kommunallagskommittén skulle taga upp frågan till behandling, så är detta, herr talman, något som icke behöves. Jag har nämligen som ordförande i kommunallagskommittén meddelat konstitutionsutskottet, att kommittén håller på med detta problem. Under sådana förhållanden är ett dylikt uttalande överflödigt. Det är anledningen till att utskottet skrivit på det sätt som skett.

Vidare vill jag säga, att jag tror att man gjorde klokt och gagnade denna sak, om man toge hänsyn till den utveckling tiden själv medfört. Om man skulle följa åtskilliga talesmän både inom och utom riksdagen, så skulle man få den uppfattningen, att nu vore kommunaltjänstemännen mer eller mindre rättslösa. Det är ju icke någon riktig bild av förhållandena. Även om det varit så på ett tidigare stadium — vilket jag icke tror — så kan man nog i alla fall säga, att en sådan bild täcker icke dagens läge. Vad har nämligen skett under de senare åren? Jo, så långt jag känner till, framför allt på det område jag bäst behärskar, nämligen landstingen, finnes det icke längre någon tjänstemannagrupp, som ej har kollektivuppgörelse, där allting är reglerat, med ett undantag, nämligen landstingsdirektörerna. Även de ha varit på tal, men de ha icke velat ha en kollektiv reglering. Men i övrigt är hela fältet

är uppenbart, att ett besvärinstitut, sammansatt ungefär så som herr Kyling skisserade upp det, i regel kommer att sakna både den personliga och den lokala kännedomen om den bygd det gäller och de funktionärer det är fråga om att tillsätta. Det är klart att om man skall ha något slags regulator och kontroll över detta, så är linjen med ett av kommunen tillsatt besvärorgan något helt annat. Det har utskottet icke velat direkt motsätta sig. Vi ha bara sagt klart ifrån, att det är fullständigt onödigt och verkar alltför angeläget att nu skriva om detta, då dels, såsom här erinrats om, kommunallagskommittén 1946 fått till sig överlämnad denna framställning ifrån stadskollegiet i Stockholm, dels stadsförbundet har överlämnat stadsfullmäktiges i Norrköping framställning i liknande syfte.

Vi ha också framhållit, att den kommitté, som 1948 tillsattes inom socialdepartementet med uppgift att utreda frågan om vidgad förhandlingsrätt för stats- och kommunalanställda tjänstemän, har fått så pass allmänt hållna direktiv, att den mycket väl kan upp- taga dessa frågor till bedömande.

När vi alltså från kommunallagsrevisionen känna till, att denna fråga är under omprövning i samband med besvärinstitutet över huvud taget, tycker jag att det skulle vara högst egendomligt, om andra kammaren skulle springa ifrån den ståndpunkt som den intog 1948.

Jag vill också till slut erinra om att en så erfaren kommunalman som herr Yngve Larsson redan det året framhöll, att det var en ytterst hårfin skillnad mellan utskottet och reservanterna. Jag måste säga, att den är om möjligt ännu hårfinare nu. Det enda som jag tycker äventyrar det hela är herr Kylings anförande, där han skisserar upp detta centrala besvärinstitut, som måste verka avskräckande och avhållande på kammaren att gå med på reservanternas linje.

De kommunala tjänstetillsättningarna.

kollektivt reglerat genom löneöverenskommelser och annat. Detsamma håller på att slå igenom och har delvis redan slagit igenom på statssidan. Det håller också på att slå igenom i fråga om landskommunerna. Man bör väl taga någon hänsyn till detta förhandlingsläge och säga sig, att även om det var ett mycket starkt behov tidigare, så har det i varje fall väsentligt minskat, och att tjänstemännens ställning i dag är oändligt mycket starkare än förut.

Jag vill erinra om att i dessa kollektiva uppgörelser förekommer ofta t. ex. en bestämmelse, att vid tjänstetillsättning den skall ha företräde som är anställd i landstings eller kommuns tjänst. Det behöver icke vara hos det landsting det gäller. Detta måste man taga hänsyn till vid tjänstetillsättningen, så att man ej bryter den överenskommelse som ingåtts. Det förhåller sig beträffande tolkningen av ingångna avtal — detta gäller även i fråga om t. ex. vissa bestraffningsåtgärder — så, att rätt finns till förhandlingar mellan vederbörande parter. Om dessa icke leda till för dem godtagbart resultat kan man ju inom ramen av redan skedd uppgörelse också få en central överprövning.

Läget är alltså sådant. Varför skall man då göra sig skyldig till sådana överdrifter som man gjort i vissa tidningar i denna diskussion? Men till detta kommer en annan sak. Det är nämligen så, att det finns vissa grupper av sådana som betraktas som kommunalanställda men för vilka det finns besvärsmått. Jag kan erinra om hälsovården, skolväsendet och byggnadsväsendet. Där finns ju helt enkelt denna instans, som man har rätt att gå till med sina klagomål, nämligen vederbörande ämbetsinstans.

Här, skulle jag vilja säga, möta vi ett problem i samband med en skrivelse som avlåtits från stadsförbundet i anledning av Stockholms stads önskemål. Det är nämligen problemet att genom

speciallagar reglera tjänstemännens förhållanden och få in dessa under ett kommunalt besvärsinstitut. Detta kan givetvis ej ske utan en undersökning av alla tillämpliga lagar och möjligheten att där göra sådana ändringar, som icke äro betingade av något annat skäl än detta enda. Jag vill icke taga ställning till hur man slutligen skall förfara i detta sammanhang. Det vore naturligtvis önskvärt att kunna gå Stockholms stad till mötes. Men hur långt det är möjligt har jag ingen uppfattning om. Jag har bara velat giva en bild av problemet i stort. Det är besvärligt, även om man har en välvillig inställning. Det är möjligt att man måste låta det anstå till dess kommunallagarna av andra skäl behöva förnyas.

Vid denna tidpunkt är man tämligen på det klara med att man icke kan komma längre än att man i lagstiftningsväg tillrättalägger det för de kommuner, som vilja inrätta en kommunal besvärsmått. Mot detta finns, såvitt jag förstår, ingenting att erinra, icke ens för dem, som ställa sig kritiska till hela denna historia. Ty om detta blir fakultativt och kommunerna själva få bestämma om när de vilja ha en sådan anordning, finnes det ju intet att invända. Det vore att gå en motsatt väg och kringskära den kommunala självstyrelsen, om man icke ville tillgodose föreliggande önskemål.

Men meningarna äro mycket delade inom stadsförbundet, och man är mycket kritisk inom andra organisationer. Kommunalarbetsförbundet avstyrker mycket bestämt; det förstår jag, ty det har fått sina behov tillgodosedda inom ramen av de kollektiva uppgörelserna.

När läget är sådant, herr talman, och jag ytterligare bekräftar vad jag förut uttalat till konstitutionsutskottet, att kommunallagskommittén håller på med detta svåra problem, är det ingen anledning att besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse, som bara bleve ett slag i luften.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag kan inte värja mig för den uppfattningen, att årets konstitutionsutskott sett på denna fråga mindre välvilligt än 1948 års utskott. Det är en anledning till att jag kommer att yrka bifall till reservationen, även om jag gärna gör det medgivandet åt herrar Fast och Hallén, att skillnaden icke behöver vara så stor mellan de två föreliggande texterna från utskottet respektive reservanterna.

Jag har begärt ordet, herr talman, närmast för att understryka, att vad som här diskuteras är icke — såsom också sagts förut under debatten — i första hand ett tjänstemannaintresse, även om det är ett mycket legitimt tjänstemannaintresse, att objektivitet iakttagas vid befordringar. Det primära måste vara allmänhetens intresse av att den svenska kommunalförvaltningen liksom den statliga förvaltningen är ledd på ett objektivt sätt. Vi få ej glömma, att för den enskilde medborgaren i dessa dagar förvaltningen spelar en oändligt mycket större roll än domstolarna. Jag erinrar om med vilken oerhörd omsorg grundlagen försöker skydda domstolarnas integritet. För den stora allmänheten väger säkerligen intresset av denna objektivitet över intresset av den kommunala självstyrelsens striktaste iakttagande.

Vi få inte glömma att vi äro på väg mot en ökad byråkrati — om man får använda detta ord i ickeförklenande mening — på det kommunala området i och med tillkomsten av storkommunerna. Vi kunna beklaga detta eller icke, men vi stå inför ett faktum, som om något år är fullbordat. Enligt min mening understryker detta ytterligare behovet av den begärda utredningen.

Herr Fast sade att det hos tjänstemännen icke föreligger någon känsla av rättslöshet på detta område. Jag tror

De kommunala tjänstetillsättningarna.

ej heller, att någon tagit så starka ord i sin mun. I stort äro nog förhållandena ganska sunda, även om på ett eller annat ställe bitter kritik förekommit, såsom vi alla veta. Jag vill emellertid erinra om att statsministern för ett par år sedan blev föremål för en uppvaktning av Tjänstemännens centralorganisation med en socialdemokratisk ordförande, som framförde tjänstemännens bekymmer när det gällde de kommunala tjänstetillsättningarna.

Jag vill här ytterligare understryka vad herr Kyling yttrade. Det är viktigt att fastslå, att ingen av oss vill med denna aktion draga någon gräns mellan eller prioritera de socialinstitututbildade eller andra akademiskt utbildade framför andra. Jag kan mycket väl tänka mig, att man i kommunallagarna inför bestämmelser motsvarande stadsgandet om »förtjänst och skicklighet» som allmän befordringsgrund men gör ett tillägg, som skulle innebära, att denna skicklighet eller förtjänst kan visas inte bara genom utbildning och examina utan även genom ådagalagd praktisk erfarenhet i kommunala värv. Därmed finge man denna fråga ur världen.

Nu har man här — vilket är det sista jag vill beröra — gått mycket hårt åt en tanke, som kastades fram i 1948 års motion, nämligen att införa ett slags interkommunal besvärinstans. Jag förstår de personer som så långt som möjligt vilja skydda den kommunala självbestämmanderätten. Detta förslag har dock tillkommit just som en koncession åt dem. Men vi få väl ändå i objektivitetens namn konstatera, att den kommunala självbestämmanderätten icke har ett egenvärde, som är absolut; även dess värde måste vägas mot alla andra intressen, exempelvis allmänhetens krav på objektivitet i den kommunala förvaltningen. Jag skulle för min del vilja säga, att man icke gärna kan reflektera på att låta besvären över kommunala tjänstetillsättningar

De kommunala tjänstetillsättningarna.

gå t. ex. länsstyrelsevägen eller regeringsrättsvägen, därför att dessa organ äro icke sammansatta på lämpligt sätt. Dessutom kunde man med rätta göra gällande, att kommunerna sattes under statsdirigering. Det skulle inte gärna kunna bli tal om statsdirigering av kommunerna, om de interkommunala förbunden och tjänstemannaorganisationerna direkt eller indirekt — genom förslag — finge sätta in lämpliga sakkunniga personer. Oavsett detta finnes en annan möjlighet, som såvitt jag vet hittills inte varit under debatt men som skulle vara ägnad att främja en lösning. Det diskuteras för närvarande att varje länsstyrelse skall utrustas med lekmannelement. Jag finner denna tanke mycket naturlig. Den ligger helt i linje med den moderna utvecklingen på förvaltningsområdet. Jag tror att ett tillskott av lekmän i åtskilliga organ vore till stor fördel för den svenska förvaltningen. Därest en lekmaninstitution skulle adjungeras till länsstyrelserna, skulle den då ej vara kompetent att här träda in? Skulle icke denna nämnd ha just den lokala erfarenhet, som konstitutionsutskottets ordförande herr Hallén nyss efterlyste?

Jag vill tillfoga, att det finns många sätt att gå till väga, om man vill iakttaga största möjliga försiktighet. Jag vill bara kasta fram en tanke, även om jag icke alls tänkt igenom den fullständigt. Man skulle kunna stadga, att besvärsrätt ej skulle finnas i andra fall än där oenighet förekommit i den kommunala församling eller den kommunala nämnd, som avgjort tillsättningen. Om en sådan bestämmelse infördes, skulle det innebära, att var och en av de i detta kollegium deltagande pålades ett individuellt ansvar. Det skulle verka i högsta grad i förebyggande riktning. Jag skulle tro, att det skulle bli ytterligt få besvär som sedan skulle komma att inges.

Jag har bara velat nämna detta såsom ett exempel. Dessutom har knappast

past någon förutsatt, att denna instans ovanför kommunerna skulle kunna sätta en annan person i stället för den som kommunen utsett. Vad en sådan instans på sin höjd skulle kunna göra vore att undanröja det beslut, som den kommunala institutionen fattat.

Herr talman! Jag tror att jag härmed sagt allt vad jag ville säga. Jag vill endast tillägga, att jag, trots vad herrar Fast och Hallén sagt, har svårt att tänka mig, att i våra storkommuner på 2 000, 2 500 eller 3 000 personer det skall finnas möjlighet att skapa ett objektivt institut, utrustat med tillräcklig auktoritet. I praktiken kan, såvitt jag förstår, ett sådant endast inrättas i storstäderna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr FORSBERG: Herr talman! Frågan om de kommunala förtroendemännens ställning har synnerligen stor betydelse för den kommunala självbestämmanderätten. Vi ha många gånger fått höra vackra tal om självstyrelseprincipen, och vid debatten här i dag ha herr Kyling och herr Håstad m. fl. sagt, att de inte vilja ge avkall på den. Men vad blir följderna om det inrättas ett besvärsinstitut av föreslagen art? Jo, man bryter mot den kommunala självstyrelseprincipen. Man är enligt min mening på glid även inom konstitutionsutskottet genom den reservation som har avgivits — av vilken anledning skall jag inte uttala mig om. Man bör inte tala om att skydda den kommunala självstyrelsen och samtidigt stödja ett förslag av denna art.

Vad göra våra kommunala institutioner, t. ex. stadsfullmäktige, drätselkammare eller fattigvårdsstyrelse, när de skola välja en tjänsteman? Jo, de välja den som är bäst lämpad för uppgiften. När då kommunen själv betalar lönen för tjänstemannen som den tillsätter, skall det då finnas en besvärsinstans, hos vilken valet kan överklagas?

De kommunala tjänstetillsättningarna.

Man skall ta hänsyn till önskemålen från de kommunala myndigheterna, sade herr Kyling, men om man gör det, behöver det inte finnas ett sådant här institut. När det förekommer votering om tillsättning av en tjänsteman, är det väl ändå majoritetens önskemål som skall vara avgörande. Hur saken ligger till för Stockholms del vill jag inte uttala mig om, ty jag representerar inte en storstad. Jag tänker på självstyrelseprincipens tillämpning på landsorten. Den får man inte glömma bort för de stora städerna. Jag är övertygad om att det finns många förtroendemän som äro betydligt bättre lämpade för den ena eller andra befattningen än en tjänsteman.

Funnes det föreslagna besvärsinstitutet, skulle det, som konstitutionsutskottets ordförande sade, bli fråga om poängberäkning med hänsynstagande till helt andra meriter än dem vi anse viktiga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande erinrade om att jag försvarat den ståndpunkt, som konstitutionsutskottet utvecklade i sitt utlåtande i detta ärende vid 1948 års riksdag, och han var nog vänlig att samtidigt tillägga mig en kommunal auktoritet till förmån för den ståndpunkt, som däri redovisas. Jag vill gärna vitsorda, att så har varit förhållandet, och jag återvänder gärna än en gång till det sätt, varpå 1948 års konstitutionsutskott med mycken skicklighet men icke heller utan värme angav sin ståndpunkt till den här väckta frågan. Utskottet understök därvid de allmänna grunder, som måste gälla för den svenska kommunalförvaltningen likaväl som för annan förvaltning i detta land och som kanske bäst kommit till uttryck i den besvärgrund kommunallagarna tala om:

Ett avgörande må icke vila på orättvis grund. Det är väl det som egentligen är kärnan och motiveringen till detta sedan tio år återupprepade yrkande.

Det sätt, varpå 1948 års utskott framlade sin ståndpunkt, hade, det kan jag inte undandra mig, en värmegrad som jag helt saknar i det utlåtande utskottet här har framlagt. Utskottet har inskränkt sig till att med största objektivitet redovisa ärendets administrativa läge, men utskottet säger ingenting för egen del.

Det är naturligtvis riktigt att dessa frågor även utan något särskilt riksdagsbeslut komma att prövas av de kommittéer, som utskottet har erinrat om, men om utskottsmajoritetens hemställa bifalles, kommer riksdagen inte att ge några riktlinjer för i vilken sinesförfattning, om jag så får säga för att inte gå in på några utomordentligt svåra organisatoriska eller lagtekniska frågor, dessa frågor böra prövas av kommittéerna. Även om skillnaden mellan reservanternas och utskottsmajoritetens ståndpunkt är ganska ringa, är den skillnaden dock viktig, ty i reservationen spårar man en värmegrad som mera erinrar om 1948 års majoritetsutlåtande än vad det nu föreliggande utlåtandet gör. Det vore enligt min mening värdefullt för de pågående utredningarna, att andra kammaren gäve uttryck åt en sådan mera positiv inställning med allt förbehåll för det sätt, varpå denna fråga kan komma att lösas.

Till den siste ärade talaren vill jag säga, att vi inte vilja ledara den kommunala självbestämmanderätten. Han frågar, om man inte träder den kommunala självbestämmanderätten för nära genom att införa en besvärsmått av den utformning som har antytts i låt mig säga 1948 års utskottsutlåtande. Träder man den rätten för nära, herr talman, om man lägger kommunallagstiftningen och speciallagstiftningen så till rätta, att de kommuner som så önska kunna inrätta ett rent kommunalt besvärsin-

De kommunala tjänstetillsättningarna.

stitut? Det är mig omöjligt att se, att så är fallet. Träder man den kommunala självbestämmanderätten för nära, därest man förhandlingsvägen kommer överens med en stor organisation om några former, i vilka även det kommunala befordringsväsendet skall kunna underkastas en prövning? Det är ju dagligt bröd i kommunalförvaltningen, och det är mig omöjligt att finna, att så skulle vara fallet. Det är mig omöjligt att finna annat än att detta är ett uttryck för den kommunala självstyrelsens egen anpassning till nya förhållanden.

Jag vill slutligen ta upp en detaljfråga i anledning av det anförande, som ordföranden i kommunallagskommittén herr Fast nyss har hållit. Det gäller den utvidgning av den kommunala besvärsrätten, som vi ha begärt i Stockholm. Denna fråga måste givetvis prövas för landet i dess helhet, därest man nu skulle söka lägga den allmänna kommunallagstiftningen till rätta på det sätt man här har antytt. Det är den mycket enkla frågan. Inom stadskollegiet i Stockholm och inom personalorganisationerna, även inom kommunalarbetsareförbundet, som ju representerar åtskilliga personalgrupper som stå på lönestat och vilkas rätt här beröres, ha vi funnit, att det i och för sig är orimligt, att t. ex. kontors- och ekonomipersonalens befordringar skola kunna prövas i besvärsväg, därest denna personal lyder under låt oss säga fastighetsnämnden eller drätsel-nämnden, medan de icke kunna prövas, därest personalen lyder under låt oss säga barnavårdsnämnden eller någon annan av de specialnämnder, vilkas verksamhet regleras genom särskild lagstiftning och för vilka gälla särskilda besvärsmöjigheter. Av ganska naturliga skäl, som jag tror varje kommunalman kan uppskatta, ha vi funnit detta vara en betydande olägenhet, och vi vilja så snart som möjligt ha lagstiftningen lagd till rätta, så att vi få en över hela kom-

munalförvaltningen utsträckt rent kommunal besvärsrätt.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag har inte lust att ta upp någon debatt med den siste ärade talaren om värmegrader. Jag vill dock fästa kammarens uppmärksamhet på att han inte har särskilt stora anspråk på värme, när han är nöjd med vad reservanterna säga. De äro till den grad försiktiga, att de inte alls, såsom herr Kyling och andra, vilja engagera sig för denna centrala besvärdsnämnd. De säga helt försiktigt: »Om de vägar, på vilka resultat skulle kunna nås, vilja vi icke nu göra något uttalande.» Om detta uttalande i reservationen skall anses vittna om värme, då har man inte stora anspråk på värme.

Jag skulle till kammarens protokoll vilja foga en verkligt inträffad händelse, som jag för en stund sedan hörde av en kommunalman här i kammaren. En socialvårdskonsulentsbefattning skulle tillsättas i Norrland. Det fanns flera sökande, bland andra en socialvårdsarbetare, som hade börjat nedifrån i en enkel biträdestjänst. Han hade, såvitt jag är riktigt underrättad, inte mer än folkskolläraryxamen, men han var en verklig autodidakt och behärskade den nuvarande socialvårdslagstiftningen och hade god praktik men, som sagt, inga formella meriter. Han utsågs också till posten. Denne man tillhörde ett borgerligt parti, han var bondeförbundare, men mig vederligen var det en allmän enighet om att han skulle utses. Då inträffade följande. En fackförening på orten var missnöjd, ty bland de sökande fanns en socialdemokratisk socialvårdstjänsteman från annat håll, som hade utomordentligt fina meriter. Valet överklagades hos länsstyrelsen, men alla veta, att det är fåfängt och inte leder till någonting. Hade vi haft detta centrala besvärsmöj-

institut, som såvitt jag kan förstå måste förläggas till Stockholm, dit allting skall läggas, är det mycket troligt att detta val skulle ha undanröjts, emedan det fanns andra icke blott praktiskt utan också teoretiskt högre kvalificerade sökande. Man skulle troligen inte ha tagit hänsyn till att kommunen ansåg den utsedde vara en med bygdens förhållanden uppvuxen och erfaren man, som bäst kunde sköta denna syssla. Jag frågar kammaren: Är detta att ytterligare befästa och stärka den kommunala självbestämmanderätten? Det är väl det rakt motsatta.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! När jag lyssnat till debatten har det förvånat mig, att representanterna för Stockholm vilja dra upp en skiljelinje mellan Stockholms och landsbygdens förhållanden. Om en tjänstetillsättning i Stockholm blir överklagad, finns det ju så många andra tjänstemän som sitta i de olika institutionerna, att det inte betyder särskilt mycket om ärendets avgörande fördröjes en eller två månader på grund av överklagande. Vi i landsbygdskommunerna däremot ha erfarna, kunniga kommunalmän, som ensamma sitta och sköta det, men de ha inte akademisk men väl praktisk utbildning och sköta sina uppdrag på ett gott sätt. Om nu landstingsförbundet och Landskommunernas förbund, såsom herr Kyling vill, skola döma i dessa frågor vid val så bli de utsedda, som ha gått igenom socialinstitut eller ha mera bokkunskafer, fastän vi i landskommunerna ha förtroende till våra gamla kommunalmän, som i många år suttit i nämnderna och fått insikt i kommunernas arbete och bli valda.

Herr Håstad säger nu, att om det finns ett besvärinstitut, blir det ändå inte många överklaganden, utan det blir en press att inte klaga. Men blir det en verklig kommunal självstyrelse om det ligger en press på kommunerna? Om vi

De kommunala tjänstetillsättningarna.

få ett överklagningsinstitut, komma, tror jag, våra gamla hederliga och erfarna ledande och styrande män i kommunerna att ställas åt sidan, och vi komma att få andra, som inte så väl känna förhållandena i våra vidsträckta kommuner. Jag skulle verkligen vilja råda kammaren att inte bifalla reservationen.

Kommunallagskommittén skall taga upp denna fråga, och varför skall riksdagen då ställa upp direktiv? Låt de erfarna och prövade männen säga, om det skulle vara någon lycka för landskommunerna att det finnes ett sådant här besvärinstitut. Vi måste i detta sammanhang bortse från Stockholms stad. Det är ett helt litet rike för sig, som tar upp två-tre bänkrader i riksdagen. Där kan man gärna ha sina egna bestämmelser, men låt landskommunerna sköta sina angelägenheter på det sätt de anse bäst.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Swedberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appres-

Folkräkning år 1950.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Swedberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 64 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Folkräkning år 1950.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln, punkt 12, föreslagit riksdagen att till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal vid 1950 års folkräkning för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 410 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Holmbäck* väckt motion (I: 23), i vilken hemställts, att riksdagen, under uttalande att på grund av det nuvarande ekonomiska läget den till den 31 december 1950 planerade folkräkningen icke borde komma till stånd, ville avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda äskande;

dels ock en inom första kammaren av herr *Mannerskantz* väckt motion (I: 299), vari, såvitt nu vore i fråga, framställdes samma yrkande som i motionen I: 23.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 23 och I: 299, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal vid 1950 års folkräkning för budgetåret 1950 51 anvisa ett reservationsanslag av 410 000 kronor.

Reservationer hade vid denna punkt avgivits

a) av herrar *Mannerskantz*, *Ohlön* och *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Boman* i *Kieryd*, *Wallentheim*, *Rubbestad* och *Bergstrand*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 23 och I: 299, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;

b) av herrar *von Heland*, *Staxäng* och *Pettersson* i *Dahl*, utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Denna punkt gäller frågan om en folkräkning vid detta års slut.

Folkräkning är ingenting nytt utan något som pågått i cirka 200 år. Sedan 1859 har sådan skett vart tionde år fram till 1930, därefter vart femte år. Vi hade sålunda den sista folkräkningen 1945. Det har meddelats, att denna folkräkning ännu inte är färdig. Man håller fortfarande på med uträkningar beträffande denna folkräkning, och den beräknas vara färdig först 1951.

Kostnaderna för den föreslagna folkräkningen redovisas i propositionen och beräknas där till 3 400 000 kronor, fastän det för innevarande år på denna punkt endast begäres 410 000 kronor.

Folkräkning år 1950.

Härjämte begäres under punkt 13, som hör samman med denna sak, ett anslag på 50 000 kronor, och under punkt 15 föreslås för detta ändamål 70 000 kronor. För innevarande budgetår begäras alltså sammanlagt 530 000 kronor för denna folkräkning.

I nuvarande läge, då man från finansdepartementets sida gör allt vad göras kan för att spara på onödiga utgifter, frågar man sig verkligen om det är nödvändigt att nu lägga ut 530 000 kronor på denna folkräkning, som, när den blir färdig, kommer att kosta 3 400 000 kronor och kanske ännu mer.

För min del har jag den bestämda meningen, att den inte behöver göras i år, då vi så nyligen haft en folkräkning och det varje år föreligger från de olika pastorsämbetena uppgifter om folkmängdens förändring, både beträffande antalet födda och döda och hur mycket folk som finns inom de olika kommunerna.

Jag anser med hänsyn till det trängda ekonomiska läge, som nu råder, att man på denna punkt bör kunna inbespara de utgifter, som här äro föreslagna, och med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Mannerskantz m. fl.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Rubbestad anförde, att den senaste folkräkningen gjordes 1945, och det är också riktigt, att den inte blir helt färdig förrän 1951. Man skall emellertid inte bedöma 1950 års folkräkning med utgångspunkt från 1945 års folkräkning, utan den bör sättas in i sitt rätta sammanhang.

Vi ha i vårt land haft folkräkning under 200 år. Vi fira för närvarande 200-årsjubileum på den punkten. I begynnelsen var det folkräkning vart tredje år. Från 1860 har det varit folkräkning vart fjonde år, och på denna tioårskurva är en betydande del av den svenska statistiken byggd. Man bygger

exempelvis dödlighetskurvan på de jämna tiotalsåren, och inom såväl näringsliv som vetenskap utnyttjar man de förändringar, som där ske, för sitt speciella arbete. Alltså, ett avslag i dag på förslaget om folkräkning 1950 skulle bryta en utomordentligt betydelsefull statistisk kurva, och den kan icke ersättas med en folkräkning 1955.

Jag vill dessutom erinra om att 1950 är ett halvsekelskifte, och det är meningen att man då samtidigt skall genomföra en internationell statistik. Såväl arbetsbyrån i Genève som Förenta Nationerna ha hemställt hos de till Förenta Nationerna anslutna staterna att i största möjliga utsträckning låta verkställa en folkräkning 1950. Det är alltså av utomordentlig betydelse, sett mot bakgrunden av den internationella statistiken, att vi den här gången också deltaga. Jag kan upplysningsvis meddela att de nordiska länderna redan äro inställda på att genomföra en folkräkning 1950. Det skulle nog se ganska illa ut om Sverige inte vore med i den statistik, som kommer från de nordiska länderna.

Visserligen kan man anföra sparsamhetssynpunkter, men jag tror att i detta fall så pass starka rent sakliga skäl tala för en folkräkning 1950, att sparsamhetssynpunkten bör föras i bakgrunden. Däremot är jag personligen --- och utskottet är ju också inställt på den saken --- ganska tveksam, huruvida en folkräkning behöver förekomma 1955. Jag anser att utomordentliga skäl da böra anföras för att man 1955 skall genomföra en folkräkning.

Nu har herr Rubbestad anført, att det tar så lång tid att genomföra en folkräkning. Den som verkställdes 1945 skall inte bli färdig förrän 1951. Det är emellertid meningen att man vid 1950 års folkräkning skall använda ett helt nytt system, som gör att man på väsentligt kortare tid kan få denna folkräkning tillgänglig för allmänheten. Man anser också att kommunerna efter ny-

Folkräkning år 1950.

indelningen i storkommuner komma att ha en väsentlig nytta av 1950 års folkräkning. Det finns en hel serie av skäl som tala för att man nu skall besluta att en folkräkning anordnas 1950.

Jag ber, herr talman, att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag är på ett sätt glad över herr Lindholms uttalande, att man kan ifrågasätta om det 1955 skall vara någon folkräkning. Det visar att han inte gillar Kungl. Maj:ts författning av december 1949, där det föreskrives att folkräkning skall äga rum vart femte år. Det är ett gott tecken. Därför anser jag att vi i nuvarande svåra ekonomiska läge lika gärna redan nu kunna stryka femårsgränsen och låta folkräkningen äga rum 1955 i stället för 1950.

Herr Lindholm sade, att starka skäl tala för att folkräkning skall företagas i år. Jag lyssnade mycket noga till vilka dessa skäl skulle vara, och jag fann att han framförde internationella skäl, att det från Förenta Nationerna och andra organ gjorts gällande, att Sverige bör göra sin folkräkning 1950, då alla andra göra det. Jag har tidigare deklarerat att jag inte tycker, att vi skola vara så slaviska under dessa internationella organisationer, att det är de som skola bestämma vårt handlande. Det tycker jag vi själva skola göra. Om vi finna att det inte är behov av en folkräkning, behöva vi inte så mycket bry oss om vad andra anse härom.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Om det gläder herr Rubbestad att även jag anser det mera tveksamt, om en folkräkning skall verkställas 1955, så skall jag med nöje unna honom den glädjen.

Jag vill dock erinra herr Rubbestad, som håller på 1955 som ett lämpligt år, att den statistiska kurva vi hittills ha byggt på jämna tiotal år. Alltså, vi ha

intervaller på jämnt tiotal år. Vad är det för skäl som tala för att just den statistik, från vilken man hämtar alla sakuppgifter från olika delar av samhällslivet och näringslivet, skall brytas just nu? Varför inte fullfölja denna kurva, så att man får kontinuitet i det statistiska materialet? Det är det som är det väsentliga. Det var inte, herr Rubbestad, bara det skälet att vi slaviskt skulle följa internationella organisationer, utan framför allt att vi inte vilja bryta sönder den statistik, som utgör grunden för vårt bedömande i många väsentliga avseenden.

Fröken VINGE: Herr talman! Herr Rubbestad är tydligen medveten om att den svenska befolkningsstatistiken har firat sitt 200-årsminne, men jag vet inte, om herr Rubbestad och kammarens övriga ledamöter ha klart för sig, att Sverige är det enda land i världen som en så lång följd av år haft både regelbunden årlig befolkningsstatistik och regelbundna folkräkningar. Vi ha alltså mycket stolta traditioner att taga vara på.

Herr Rubbestad var skeptisk beträffande talet om internationella förbindelser. Det faktum, att man omkring 1950, alltså vid halvsekelkiftet, i snart sagt alla länder utanför järnridån kommer att hålla folkräkning, beror inte på att man från Förenta Nationerna och Internationella arbetsbyrån av något likriktningsintresse vill att vi skola ha folkräkning samtidigt. För all internationell statistik är det av vikt, att man åstadkommer jämförbarhet. Vi ha haft långvariga både skandinaviska och andra internationella överläggningar angående planläggningen av dessa folkräkningar för att få fram likartade principer, så att resultaten skola bli jämförbara. Ett led i dessa strävanden är att folkräkningarna hänföra sig till ungefär samma tidpunkt. Detta är inte ett självändamål, utan det är alldeles

Folkräkning år 1950.

speciella skäl man har att numera eftersträva internationell jämförbarhet i statistiken. Jag kan exempelvis peka på planerna att åstadkomma en gemensam nordisk arbetsmarknad. Skola vi kunna åstadkomma det, måste vi också ha uppgifter om befolkningens fördelning efter yrke inom de olika skandinaviska länderna vid ungefär samma tidpunkt. Vi måste då ha uppgifter som äro jämförbara, också däri att vi definiera olika yrkesgrupper på samma sätt.

Jag vill också hänvisa till några ord, som herr Dickson yttrade i remissdebatten. Det var några allvarsord — även herr Dickson kan någon gång tala allvar. Han påpekade det ohyggliga problem, som man möter runt om i världen, när man ser hur världens folkmängd växer i hastigare takt än världens livsmedelstillgångar. Detta är ett problem, som man givetvis inte bemästrar enbart med statistik, men man bemästrar det säkerligen inte utan att man har den någorlunda exakta kännedom om förhållandena, som man inte kan vinna annat än genom bland annat folkräkningar och jordbruksräkningar.

Sedan frågade herr Rubbestad: Är det nödvändigt med dessa uppgifter? Det förvånar mig att få en sådan fråga just från jordbrukarhåll, ty det är väl få instanser som så kraftigt som lantbruksstyrelsens planeringsavdelning ha strukit under behovet av att redan 1950 få nya uppgifter angående befolkningens ålders- och yrkesfördelning i de olika kommunerna, uppgifter som planeringsavdelningen använder för sina egna utredningar angående rationaliseringen på jordbrukets område.

Jag skulle kunna peka på en lång rad andra både statliga och kommunala myndigheter, som behöva dessa uppgifter. Jag skall för ögonblicket för att inte göra debatten för lång nöja mig med att hänvisa till att alla stadsplanerare och andra, som runt om i landet hålla på att göra upp bostadsför-sörjningsplaner, byggnadsplaner och

planer för trafikväsendets ordnande inom stora områden, behöva tillgång till detaljerade uppgifter om befolkningens fördelning efter yrke, arbetsplatsens belägenhet o. s. v. i varje kommun. Det är alltså helt andra uppgifter än bara dessa folkmängdsuppgifter, som herr Rubbestad talade om.

Det är aldeles riktigt att vi ha ett så förträffligt folkbokföringsystem här i Sverige — jag tror Belgien och vi äro de enda, som ha det på detta sätt — att vi kunna publicera årliga uppgifter angående folkmängden i de olika kommunerna. Det är värdefullt för många saker men inte alls tillräckligt för en sådan här detaljplanering.

Sedan trycker herr Rubbestad på att 1945 års folkräkning inte är färdig. Jag tror det är mycket viktigt, när man talar om folkräkningar, att man gör klart för sig att det, även om det formellt sett betraktas som *en* utredning, i själva verket är fråga om en hel serie olika utredningar, som bygga på samma material, utredningar som delvis äro fristående, delvis äro avhängiga av varandra. Av dessa utredningar från 1945 års folkräkning äro de flesta färdiga. Tills dato ha nio volymer om sammanlagt över 1 300 tätttryckta sidor utkommit. Ett par utredningar återstå. Jag kan inte säga exakt om det gäller alla de återstående, men flertalet av dem som återstå äro av den karaktär, att man inte har för avsikt att upprepa dessa utredningar vid 1950 års folkräkning.

Som framgår av statsverkspropositionen bygger propositionen på en plan, som är framlagd av statistiska centralbyrån. När man där lägger fram en plan för nästa folkräkning, har man gått igenom denna plan punkt för punkt. Man har tagit upp varje folkräkningsgren för sig. Beträffande vissa grenar har man sagt: Detta måste upprepas 1950; beträffande andra har man sagt: Detta kan anstå. Jag skall anföra ett exempel. Vi hade 1945 en undersökning

Folkräkning år 1950.

angående lappbefolkningen. En sådan utredning gjordes senast 1930, men varken 1935 eller 1940, och man har inte för avsikt att upprepa denna utredning 1950. Detsamma gäller beträffande en rad andra utredningar, som jag här inte närmare skall taga upp tiden med att tala om.

Givetvis är det ett mycket starkt intresse, att man får fram folkräkningens resultat och över huvud taget statistiska resultat så snabbt som möjligt. Hur fort man kan få fram dem beror på en rad faktorer. Bland annat har man att räkna med kostnadsfrågan. Vill man få fram snabba resultat, kostar det i allmänhet mera än om man bearbetar en utredning i något långsammare takt. Anledningen härtill är att den personal som man tar in för en sådan utredning vanligen är ny och ovan. Arbetet är besvärligt, och arbetsprestationen per tidsenhet är till en början låg och stiger allt eftersom utredningen pågår. Naturligtvis får man inte av detta draga den slutsatsen att det går att draga hur långt som helst ut på tiden för att få bearbetningskostnaden låg. Man måste här göra en avvägning mellan kravet på snabbhet, å ena sidan, och de ekonomiska resurserna, liksom resurserna i fråga om lokaler och personal, å andra sidan.

Det förhåller sig också så att dessa olika utredningar, som sammanlagt utgöra en folkräkning, delvis äro beroende av varandra. I och för sig behöfve det måhända ej taga så lång tid att få materialet bearbetat och tabellerna klara. Men när man skall göra analyser av materialet och skriva de statistiska berättelserna, är man ofta beroende av andra bearbetningar. Skall jag redogöra t. ex. för inkomstfördelningen, vill jag kombinera den med en redogörelse för yrkesfördelningen, något som kanske en annan av kollegerna sysslat med. En utredning i det senare avseendet måste i varje fall i väsentliga delar vara färdig för att jag skall kunna få fram redogörelsen för inkomstfördel-

ningen. Vi ha vidare familjestatistik, där vi måste taga hänsyn till de ekonomiska faktorerna, åldersfördelningen o. s. v. Detta gör att hur mycket man än bemödar sig om snabba resultat, måste det taga några år att få fram en folkräkning.

Jag vill nämna att om vi jämföra med förhållandena i andra länder är det få länder som kunna visa maken till den snabbhet, med vilken just 1945 års folkräkning i Sverige bearbetades. Detta utesluter givetvis inte att man kommer att bemöda sig om att åstadkomma ännu större snabbhet vid bearbetningen av 1950 års folkräkning. Ty, jag vill upprepa det, varje statistiker är medveten om att det är ett mycket starkt önskemål att åstadkomma snabba resultat.

Så återstår frågan om denna folkräkning är nödvändig. Jag skall inte här taga upp tiden med att nämna alla de olika statliga och kommunala organ som verkligen efterfråga denna statistik. Men att man hör så litet talas om denna folkräkning som man gör beror nog på att alla taga för givet att den skall komma till stånd. Och skulle kammarerna inte gå med på detta anslag, besannades nog det gamla ordspråket: »Var plåga har sitt skri för sig, blott hälsan tiger still.» Då skulle vi säkert få höra talas om vilket olyckligt beslut det var. Jag förstår att man tvekar inför den stora kostnaden. Det är beklagligt att en utredning av detta slag måste kosta så mycket. Men ingen har väl ännu utrett hur mycket det skulle kosta att låta bli att göra utredningen. Vad skulle det kosta för en kommun, om den på grund av osäkra uppgifter om sin befolkningsstruktur och sammansättning i olika avseenden gjorde omfattande felinvesteringar på låt oss säga bostadsmarknaden eller i fråga om trafikens ordnande?

Jag skulle vilja sluta med att framhålla att om Sverige inte skulle göra en folkräkning år 1950, måste vi räkna

Folkräkning år 1950.

med att det komme att väcka uppseende utomlands. Man skulle fråga sig om det verkligen stode så illa till att Sverige måste bryta sina 200-åriga traditioner och icke anställa folkräkning vid halvsekelskiftet, medan länder som genomkämpat två världskrig påtaga sig denna börda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Jag har vid denna punkt avgivit en blank reservation, och jag skall be att helt kort få motivera denna. Jag skall inte taga upp någon polemik mot den förra talaren, fröken Vingé, statistikern, som varmt förordar denna folkräkning. Om statistiken i allmänhet skulle jag dock vilja säga att jag har den uppfattningen att den sväller över det tillåtnas gränser. Riksdagen har också många gånger tidigare på statsutskottets initiativ reagerat häremot. Man frågar sig ofta med full rätt, om inte all denna statistik kunde inskränkas och att det vore möjligt att bearbeta materialet inom rimlig tid så att statistiken komme till nytta. Ja, herr talman, detta rent principiellt beträffande statistik i allmänhet.

Vad angår folkräkningen skulle man kunna ha den uppfattning som kommit till uttryck från herr Rubbestads sida eller att denna folkräkning år 1950 borde helt slopas. Vi ha tidigare haft tioårsintervaller, och man skulle nog gärna önska att vi komme tillbaka till den ordningen. Det system med femårsintervaller som nu börjat knäslättas borde alltså övergivas. Men nu förhåller det sig väl så att det gjorts omfattande förberedelser för 1950 års folkräkning, och jag skulle knappast tro att det är möjligt att stoppa den.

Med den ståndpunkt jag sålunda intagit uppkommer naturligtvis den frågan om man inte kunde skarpere reagera mot nästa folkräkning efter en

femårsintervall, alltså år 1955, än som skett i utskottets utlåtande. Man borde säga ifrån att den folkräkningen utan avsevärd olägenhet skulle kunna anstå till år 1960. Jag har, herr talman, inom utskottet gjort mig till talesman för en sådan motivering. Jag föreslog en formulering där man sade, »att utskottet anser det inte nödvändigt med en allmän folkräkning 1955 utan att den utan avsevärd olägenhet kan anstå till 1960». Avdelningens ordförande, herr Lindholm, har här sagt att även han har den uppfattningen att det knappast är nödvändigt med en folkräkning år 1955. Men vid behandlingen av frågan i utskottet ville han inte gå med på att skärpa formuleringen, och det blev därför inte heller någon skärpning. Jag tror för min del att det enda sättet att här spara pengar vore att säga ifrån att vi önska gå tillbaka till tioårsintervaller. Man bör således rätt kraftigt reagera mot den folkräkning som förberedes till år 1955.

Jag föreställer mig emellertid, herr talman, att det är tämligen lönlöst att nu igen ställa detta yrkande om en ändrad formulering. Jag har endast här i kammaren velat helt kort motivera min uppfattning.

Herr STAXÅNG: Herr talman! Då jag i likhet med den föregående talaren vid denna punkt avlämnat en blank reservation, anser jag mig skyldig att deklarerera min ståndpunkt. Vid behandlingen av frågan inom utskottet var jag faktiskt ganska benägen att diskutera möjligheten att slopa 1950 års folkräkning. Men med hänsyn till de informationer vi fingo i utskottet ansåg jag mig i likhet med den föregående talaren inte kunna gå på den linje som jag ursprungligen tänkt, utan jag måste biträda utskottets förslag.

Det har framhållits här att den senast gjorda folkräkningen, 1945 års folkräkning, ännu icke blivit helt bearbetad

Folkräkning år 1950.

utan att man först 1951 kan räkna med att den är fullt klar. Jag tror att anledningen härtill är att man sedan 1930 gått in för alltför korta tidsintervaller mellan folkräkningarna. Att man år 1935 anställde en folkräkning och därigenom för första gången bröt tioårsintervallen berodde på att man önskade ett särskilt material såsom grundval för den pågående befolkningsutredningen. Den folkräkningen var därför i viss mån motiverad. Sedan har man fullföljt den nya linjen även år 1945, vilket lett till att bearbetningen icke kunnat helt genomföras innan en ny folkräkning påbörjas. Det är med anledning härav som jag anmält en blank reservation. Jag kan inte medverka till att man bryter den 200-åriga traditionen att anordna folkräkning vid jämna tiotal av år. Det skulle innebära en allvarlig lucka i våra folkräkningar. I debatten i första kammaren, som jag hade tillfälle att delvis avlyssna, förklarade en av motionärerna, att han insåg att det var betänkligt att slopa 1950 års folkräkning; av andra skäl höll han emellertid på att den borde inställas.

Utskottet har även erinrat om det internationella samarbetet på detta område. Det lär vara 37 länder som ämna genomföra folkräkning år 1950. Även om jag inte hyser någon överdriven beundran för det internationella samarbetet i alla avseenden, tror jag att det på detta område är av stort värde. Det kanske skulle bli något av en blamage för oss om vi underlåte att verkställa en folkräkning år 1950, när ett så stort antal andra länder ämna genomföra en sådan.

Det har här anförts ekonomiska synpunkter, och man har framhållit att här finnes möjlighet att göra en besparing. Jag kan dock inte tänka mig att man gör så stor besparing, om man slopar folkräkningen år 1950. Därför har jag tillåtit mig att föra fram en synpunkt, som jag nyss snuddade vid, nämligen att man, om man vill göra en verklig

besparing för framtiden utan att riskera att minska effektiviteten hos folkräkningarna, bör söka komma tillbaka till tioårsintervallerna. Vore detta möjligt, skulle man åstadkomma en verkligt stor besparing.

Jag har, herr talman, med detta yttrande velat anmäla att jag kommer att ansluta mig till utskottets förslag, men jag har samtidigt velat understryka att man borde försöka koncentrera sig på tioårsintervaller och undvika femårsintervallerna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 122 ja och 66 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 13—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln, punkt 33, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga av departementschefen förordade ändringar i den för tullstaten gällande personalförteckningen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 32 287 000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att 10 tullvaktjänster i Ca 9 skulle uppflyttas till tulluppsyningsmanstjänster i Ca 12.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förcheft en inom andra kammaren av herr *Senander* väckt motion (II:154), i vilken bl. a. hemställts om uppflyttning av 60 tullvaktjänster i Ca 9 till tulluppsyningsmanstjänster i Ca 12.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:154,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för tullstaten gällande personalförteckningen dels uppföra ytterligare 10 tulluppsyningsmän i Ca 12, dels ock ur förteckningen avföra 10 tullvakter i Ca 9 samt följande befattningshavare å övergångsstat, nämligen 1 tullkassör (Ca 22) och 7 tillsyningsmän (Ca 10);

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas 1950/51;

tills vidare från och med budgetåret

c) till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 32 287 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Sundelin*, *Leander*, *Hesselbom*, *Bergstrand*, *Henriksson* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II:154, bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för tullstaten gällande personalförteckningen dels uppföra ytterligare 20 tulluppsyningsmän i Ca 12, dels ock ur förteckningen avföra 20 tullvakter i Ca 9 samt följande befattningshavare å övergångsstat, nämligen 1 tullkassör (Ca 22) och 7 tillsyningsmän (Ca 10).

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! När man tar del av Kungl. Maj:ts förslag till förändringar i personalförteckningen för de olika verken för budgetåret 1950/51 finner man ju, att behandlingen har varit ytterligt restriktiv. Det kan ju med rätta sägas att det av ekonomiska skäl är nödvändigt att iaktta en viss återhållsamhet vid en tidpunkt, då lönerna för praktiskt taget alla grupper äro låsta och det inte finns möjligheter att genomföra några förändringar. Mot detta kan emellertid göras den erinringen att man har förutsatt, att inkomststabiliseringen inte skulle få fattas så för de statsanställdas del, att varje förändring i lönegradsplaceringarna skulle vara utesluten. I den mån förändringar vore påkallade därför att arbetsuppgifterna ha vidgats skulle det också vara möjligt att förändra lönesättningen för enskilda tjänstemän. Detta har till mycket liten del kommit till uttryck i de förslag, som vi tidigare ha behandlat och dem som vi för dagen ha att behandla.

Alldeles särskilt påfallande är denna

Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

restriktivitet för tullverkets del. Från verkets sida har föreslagits att på grund av förändringar i arbetsuppgifterna 60 tullvakter skulle flyttas upp i en högre lönegrad, till den för tulluppsyningsmän gällande lönegraden. Departementschefen har endast ansett sig kunna gå med på en sådan uppflyttning för en sjättedel av vad verket föreslagit eller för 10 tullvakter. Även om det nu inte är möjligt att alldeles bestämt säga i vilken utsträckning förändrade arbetsuppgifter föreligga, bör man ändå fästa avseende vid det förhållandet, att verket för sin del i samråd med personalorganisationerna har ansett en sådan uppflyttning vara berättigad i 60 fall. Vi som ha reserverat oss såväl emot Kungl. Maj:ts som emot utskottets förslag ha ansett att man i något större utsträckning borde ha tillgodosett de i detta avseende föreliggande önskemålen och att man borde ha gått med på att inrätta 20 nya tjänster i den högre lönegraden i stället för de 10 föreslagna. Detta innebär inte några stora förändringar. Det är här inte fråga om några kostnader av betydelse. Sannolikt kommer det att stanna vid ett belopp av ungefär 3 000 kronor i ökade utgifter. Det är heller inte något långtgående förslag om man tar hänsyn till att Kungl. Maj:ten under förra året var beredd att föreslå vad reservanterna för sin del anse böra tillämpas från och med nästa budgetårs ingång. Utskottet ansåg emellertid vid detta tillfälle att man inte kunde godtaga förslaget. Reservanterna anse att man bör kunna göra det i år och sålunda nu i högre lönegrad uppflytta samma antal tullvaktjänster som föreslogs förra året.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SENANDER: Herr talman! Det är med verkligt beklagande jag konstaterar, att utskottets majoritet inte ansett sig kunna tillmötesgå de rimliga

och sakligt berättigande yrkanden jag ställt i min motion på denna punkt och som helt ansluta sig till vad generaltullstyrelsen påyrkar såsom ett minimum i sina petita. Det är ett obestriddigt faktum att Kungl. Maj:ten vid sin nedprutning av tullstyrelsens äskanden använt större våld än nöden krävt. Tullstyrelsen har själv strängt gallrat bland de yrkanden, som kommit från lokala tullmyndigheter och från personalorganisationer, trots att dessa varit starkt sakligt grundade. Endast i det fall där arbetsuppgifter, som åligga befattningshavare i högre lönegrader, redan nu utföras av befattningshavare i lägre lönegrader, har tullstyrelsen begärt ändringar eller uppflyttningar. I intet fall har tullstyrelsen begärt inrättande av tjänster utan att samtidigt begära avförande av motsvarande antal lägre tjänster ur personalförteckningen. Det är också därför som tullstyrelsens förslag — jag avser nu tullstyrelsens förslag i dess helhet på denna punkt — endast medför den i och för sig ringa utgiftsökningen av 110 000 kronor.

Särskilt anmärkningsvärt är att statsutskottet inte ens velat bifalla kravet att 60 tullvaktjänster måtte utbytas mot 60 tulluppsyningsmanstjänster. För detta krav finnas nämligen utomordentligt starka skäl. Såsom herr Henriksen tidigare framhållit äro dessa skäl av den art, att kravet under inga förhållanden kan anses stå i motsättning till de utfästelser, som gjorts ifrån statsmakternas sida i samband med lönepolitiken. Inte minst bör det framhållas att tullvakterna numera i alla största utsträckning utföra tulluppsyningsmans göromål. På senare år har tullverket tilldelats en rad nya arbetsuppgifter. Dessutom ha andra redan tidigare på tullverket vilande arbetsuppgifter utökats i betydande omfattning. Därigenom har den tidigare fastställda arbetsfördelningen mellan de olika tjänstegrupperna inte alls kunnat upprätthållas. Den viktiga valutakontrollen, som

Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

åvilar tullverket, verkställes till avsevärd grad av tullvakter. Samma är förhållandet med den kraftigt utvidgade exportkontrollen med räkning av licensierat gods, proviantkontroll, kontroll av utgående passagerartrafik o. s. v. Jag tror inte att jag överdriver om jag säger, att minst 75 procent av de arbetsuppgifter, som numera åligga tullverkets inre bevakning, d. v. s. lokalbevakningen, äro sådana, som enligt den en gång fastställda arbetsfördelningen äro att betrakta som uppsyningsmansgöromål. Trots detta uppgår inte antalet tulluppsyningsmän till ens hälften av lokaltullförvaltningens bevakningspersonal. Denna personal utgöres av 2 360 man. Men endast 1 166 ha uppnått tulluppsyningsmans tjänstegrad. Detta innebär att det överväldigande flertalet av de ordinarie tullvakterna får förrätta uppsyningsmansgöromål. Ingen kan därför bestrida att här föreligga sådana förändrade och ötkade arbetsuppgifter, som utskottet självt anger såsom enda förutsättning för att i nuvarande läge bevilja lönegradsupplytningar.

Härtill kommer det skälet, att befordringsmöjligheterna för tullvakterna äro urusla. Härom har tullstyrelsen redan i sitt stafvörslag för budgetåret 1945/46 bl. a. anfört följande: »För att icke den vidtagna åtgärden att borttaga tillsyningsmansgraden skall medföra försämring av bevakningspersonalens avlöningsförhållanden är det nödvändigt, att befordran till tulluppsyningsman kan påräknas efter omkring 14 tjänst-år. Då medelåldern vid antagning till extra tullvakt är 23 år, borde sålunda befordran till tulluppsyningsman kunna vinnas vid 37 års ålder. Av nuvarande ordinarie tullvakter» — det var alltså år 1945 — »ha emellertid 70 uppnått en ålder 40 år eller därutöver och äro 20 i åldern 39 år; för 20 tullvakter är levnadsåldern 38 år.» Så långt tullstyrelsen. Sedan dess ha förhållandena ytterligare försämrats. Tidigare begär-

de tullstyrelsen att 100 tullvaktjänster skulle utbytas mot 100 tulluppsyningsmanstjänster. Vid denna tid ansågs detta vara ett minimum av vad som erfordrades för att inte bevakningspersonalens avlöningsförhållanden skulle försämrast genom tillsyningsmansgradens borttagande. Nu inskränker sig tullstyrelsen till att begära att endast 60 tullvaktjänster skola förändras till tulluppsyningsmanstjänster, trots att befordringsförhållanden på senare tid undergått en allvarlig försämring. Det är att märka, att tullstyrelsens förslag i denna punkt betyder en merkostnad av endast 17 337 kronor per år. För denna obetydliga kostnad skulle det varit möjligt att i icke obetydlig mån förbättra läget för tullvakterna.

Jag beklagar än en gång att inte utskottet kunnat förmås att acceptera tullstyrelsens i och för sig mycket blygsamma förslag. Som en konsekvens av vad jag anfört skulle jag egentligen yrka bifall till min motion, som ansluter sig till tullstyrelsens yrkande. Men då jag vet att endast små utsikter finnas att vinna kammarens bifall till motionen, vill jag inskränka mig till att i stället för närvarande yrka bifall till reservationen. Däri påyrkas i varje fall ett tillskott på ytterligare 10 tulluppsyningsmanstjänster, och även om detta antal, såsom framgår av vad jag här anfört, är långt ifrån tillräckligt, innebär det ändå en förbättring i förhållande till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Jag vill i det sammanhanget — såsom tidigare antytts även av herr Henriks-son — framhålla, att kostnadsökningen vid ett bifall till reservationen icke uppgår till 3 000 kronor per år. Då det dessutom icke med anledning därav behöver bli någon ändring i Kungl. Maj:ts och utskottets anslagsberäkningar, tycker jag att kammaren skulle kunna gå med på det yrkande, som gjorts i reservationen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Uppflyttning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är alldeles riktigt, såsom herr Henriks-son anført, att det rådande lönestoppet inte utgör något hinder för en förändring i lönegradsplaceringen för här ifrågavarande tullvakter. Men jag tror inte att det spørsmål, som kammaren nu har att taga ställning till, enbart är en fråga om huruvida vi skola överflytta 10 eller 20 eller eventuellt, som herr Senander i sin motion önskat, 60 tullvakter till tulluppsyningsmän. Det är mera en fråga om en gränsdragning emellan tullvakter och tulluppsyningsmän. 1914 års tullkommission verkställde på sin tid en gränsdragning mellan dessa båda grupper. Resultatet förelades riksdagen, som 1922 beslöt att antalet tullvakter skulle uppgå till 100 och samtidigt godtog den uppskisserade gränsdragningen mellan tullvakterna och uppsyningsmännen. Sedan dess har det emellertid skett en uppmjukning av gränsdragningen emellan dessa grupper. Det är, som herr Senander nyss sade, på det sättet att tullvakter få utföra tulluppsyningsmäns arbete.

Om vi nu bifalla reservationen, vari föreslås att antalet tullvakter skall ökas med 20 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 10, ha vi inte kommit till rätta med problemet på den punkten. Jag anser att det ur rättvisesynpunkt är riktigare att man gör en översyn av dessa förhållanden och försöker få en någorlunda riktig gränsdragning. Denna översyn kan ju också omfatta en prövning, huruvida den lönegrad, som för närvarande gäller för tullvakter, kan anses vara riktig. Jag tror för min del att vi i detta fall ha att göra med ett problem, som bör lösas på ett något bättre sätt än genom att riksdagen vid skilda tillfällen bifaller en motion eller ett yrkande om att ett visst antal tullvakter bör befordras till tillsyningsmän. Hela den argumentering som herr Senander framförde var uteslutande ett understrykande av den uppfattning utskottet har på denna punkt, och då ut-

skottet i sin skrivning förordar en sådan översyn, anser jag att detta i år må vara tillräckligt. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Be-träffande gränsdragningen eller rättare sagt arbetsfördelningen mellan tullvakter och tulluppsyningsmän är det redan nu fastslaget av tullstyrelsen i dess vid olika tillfällen ingivna staförslag, att en sådan praktiskt taget är omöjlig att upprätthålla och att de flesta göromål som numera förekomma inom tullverket äro sådana att de rätteligen borde utföras av tulluppsyningsmän. Då det här gäller ett så blygsamt krav från tullstyrelsens sida som att 60 tullvaktjänster skola utbytas mot 60 tulluppsyningsmanstjänster, innebär väl detta ett minimum av vad man kan begära för att över huvud taget få tulluppsyningsmannagöromålen lagda i rätta händer. Skulle man tillgodose det föreliggande behovet eller utgå ifrån vad erfarenheten visat i fråga om arbetsfördelningen, skulle man få anledning att begära inrättande av ytterligare ett par hundra tulluppsyningsmanstjänster. Det är redan så klart fastslaget som över huvud taget är möjligt, att arbetsfördelningen mellan de ifrågavarande båda grupperna i stort sett inte går att upprätthålla, beroende på att till tullverket ha överförts en rad nya upp-gifter och — som jag tidigare framhöll — att verket fått utökade arbets-uppgifter, som äro att hänföra till tulluppsyningsmannagöromål. Här gäller det nu endast ytterligare 10 tjänster utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna. Ett inrättande av dessa tjänster kan ju inte på något sätt föregripa en eventu-ell framtida utredning beträffande gränsdragningen mellan de båda grup-perna.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag tror att herr Senander har rätt då han

Uppflytning av vissa tullvaktjänster till tulluppsyningsmanstjänster.

säger, att det är praktiskt taget omöjligt att upprätthålla en gränsdragnings emellan tullvakter och tulluppsyningsmän på grund av att dessa båda grupper arbetsuppgifter sammanfalla på ett sådant sätt, att man inte kan skilja dem åt. Då är det ju förvånansvärt att man alltjämt har dessa två olika grupper. Detta gör det ännu mera angeläget att man företar en översyn av hela detta spörsmål. För mig är det utslutande rättvisesynpunkter som äro avgörande när jag förordar en översyn av dessa förhållanden. Jag kan inte anse att det är rättvist, att man hugger en siffra ur luften och behåller ett system, som innebär att tullvakter och tulluppsyningsmän sida vid sida skola utföra samma arbete. Det är detta spörsmål som jag anser att man bör klara ut vid en blivande översyn. Det är alltså inte bara fråga om 10 tullvakter. Ty även om man inrättar ytterligare 10 tullvaktjänster, står i alla fall rättvisekravet kvar.

Herr SENANDER: Herr talman! Herr Lindholm säger, att man »huggit en siffra ur luften». Jag vill fästa uppmärksamheten på att tullstyrelsen, som ju inte är känd för att vara så värst generös när det gäller att framställa krav i det avseende det här gäller, har grundat sina beräkningar på mycket reella fakta och ansett det till fullo klariagt, att tullverkets mera kvalificerade arbetsuppgifter ha ötokats i avsevärd grad på senare tid. Härtill komma emellertid också, såsom jag framhöll i mitt anförande, beföringssynpunkterna, vilka givetvis inte heller böra fränkännas betydelse i detta sammanhang. Det är som jag tidigare framhållit ett faktum, att det stora flertalet — jag har inte sagt alla — av de ordinarie tullvakterna redan nu utföra tulluppsyningsmannagöromål. Tullstyrelsen bör väl i alla fall kunna betecknas som sakkunnig på området, och den rör sig

säkerligen inte i det tomma intet när den framställer sina förslag.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Det råder inte några delade meningar om att det kan föreligga behov av att företaga den översyn som herr Lindholm talade om. Reservanterna ha samma uppfattning. Och det är alldeles uppenbart att denna översyn kommer, vare sig utskottet säger någonting om den eller inte, eftersom Kungl. Maj:t redan har tillkallat en tjänsteförteckningsrevision, som bl. a. får till uppgift att reda ut den sak det här gäller. Det förefaller mig emellertid uppenbart att man i avvaktan på denna utredning bör göra någonting för att i någon mån förbättra de förhållanden som råda. Att en förbättring måste ske, därom är man tydligen enig. Frågan är bara: Skola vi ha ytterligare 10 tjänster eller 20? När reservanterna stannat för 20 tjänster, ha vi gjort det på enligt vår åsikt goda grunder, eftersom Kungl. Maj:t under förra året var av den meningen att man borde ha det antal tjänster som det blir om man lägger till de 20, som vi nu ha föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 138 ja och 61 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 32—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 41 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 januari 1950, föreslagit riksdagen

dels besluta

1) att höjning av belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, tills vidare under år 1950 skulle ske enligt samma grunder som gällt under år 1949; samt

2) att kristillägg tills vidare under år 1950 skulle utgå enligt samma grunder som gällt under år 1949;

dels ock att under åttonde huvudtiteln till kristillägg för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förhaft en inom andra kammarerna av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 421), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att höjning av belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, tills vidare under år 1950 skulle ske med 20 procent, att kristilläggen tills vidare under år 1950 skulle utgå med proportionellt sett motsvarande belopp samt att under åttonde huvudtiteln till kristillägg för budgetåret 1950/51 skulle anvisas erforderligt förslagsanslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 421,

A. besluta

1) att höjning av belopp, som angåves i de i 3 § statens löneplansförordning intagna grundlönetabellerna, tills vidare under år 1950 skulle ske enligt samma grunder som gällt under år 1949;

2) att kristillägg tills vidare under år 1950 skulle utgå enligt samma grunder som gällt under år 1949;

B. till Kristillägg för budgetåret 1950/51 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr SENANDER: Herr talman! Statsutskottet har än en gång tillstyrkt lönestopp för statstjänarna. Det innebär, att när året gått till ända, statens anställda ha haft ett absolut lönestopp i tre och ett halvt år. Under den tid som hittills gått ha ju som bekant levnadskostnaderna stigit i väsentlig grad. Statstjänarna ha icke haft någon chans att höja sina inkomster, medan andra samhällsgrupper i större eller mindre grad kunnat kompensera sig för prisstegringarna.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

För statstjänarna har det icke funnits någon som helst möjlighet att öka sina inkomster genom stegrade arbetsprestationer eller genom tillgripandet av nödfallsutvägen att genom övertidsarbete öka sin förtjänst. Det hjälper inte hur mycket en statstjänare stegrar sin arbetsprestation. Hans lön är reglementariskt fastlåst. Övertidsarbete förrättas visserligen i stor utsträckning på nätter och sön- och helgdagar, men konstant ersättning för övertidsarbetet är praktiskt taget utesluten. Statstjänaren får nöja sig med tidskompensation, som vederbörande myndigheter tilldela honom, oftast på tider som gör den ganska värdelös. Däremot har ett stort antal statstjänare tvingats att offra fritid efter nattjänst för att skaffa sig bidrag till sin och sina familjers existens genom att arbeta som expressbud, transportkarlar, metallarbetare, livförsäkringsagenter, inkassereare, speditionsarbetare o. s. v. Detta förhållande är enligt min mening skandalöst. Något mildare uttryck kan man inte gärna använda för att karakterisera det faktum, att staten betalar den stora massan av sina anställda löner, som inte tillåta en draglig existens utan tvinga dem att genom arbete på fritid bryta mot 8-timmarslagen för att över huvud taget kunna existera något så när dragligt.

Om man säger att det råder nödläge bland stora grupper av statspersonalen, så säger man inte för mycket. I alldeles särskild grad gäller detta de yngre tjänstemännen. Bland dem finnas åtskilliga tusenden, som ha löner som hålla sig vid och under 400 kronor i månaden. Dessa yngre tjänstemän ha tagit anställning hos staten, därför att de trott på talet om staten som mönsterarbetsgivare. De ha följt intentionerna i den stilliga propagandan och bildat familj. De ha lockats av de relativt lättåtkomliga statliga bostättningslånen och tagit på sig skuldsättningens bördor i tron, att efterkrigsprogrammets löften om höjd levnadsstandard voro allvar-

ligt menade och inte bara skådebröd. I stället ha de mötts av lönestopp, minskade befordringsmöjligheter, ökade skatter och stegrade levnadskostnader. Är det att undra på om dessa unga, friska och arbetsföra människor hålla på att drivas till förtvivlan? De slita och arbeta på fritid för att rädda sig själva och sina familjer från misär. I tjänsten ställer man de största krav på deras arbetsduglighet och arbetsvillighet. De tvingas att utföra nattvakter, ofta varannan natt. De få tjänstgöra i regel varannan sön- och helgdag, ibland oftare. Deras fritid blir söndersplittrad och hela deras ungdom förgår i ett evigt malande med nattvakter och sön- och helgdagstjänstgöring.

Jag skulle vilja fråga: Är det omöjligt för statsmakterna att begripa, att statstjänarna inte gärna kunna tåla hur mycket kallt stål som helst? Det ser faktiskt ut, som om statsmakterna inte känna till det verkliga läget bland de sämst ställda av sina egna tjänstemän. Statsmakterna tyckas mera intressera sig för höjning av prästlöner och höjning av lönerna för avpolletterade mer eller mindre odugliga eller obehövlige högre statstjänstemän och för statsrådspensioner än för de dåligt avlönade lägre statstjänarna. Samhällsgrupper, som redan befinna sig i gynnad ställning, bli sannerligen inte avfärdade med en hänvisning till »tidsläget». De få sitt och mer till — oberoende av »tidsläget». Men den stora massan av statsanställda tvingas föra en alltmera osäker existens, och deras rimliga anspråk avspisas gång efter annan med en enkel hänvisning till »det rådande läget». Detta är ingenting nytt. Sådan har behandlingen av statstjänarna alltid varit, så långt tillbaka jag kan minnas. Motiveringarna ha varit skiftande. Ibland har det varit »hänsyn till statens finanser», ibland »hänsyn till andra mera trängande samhällsbehov», som termen låtit, ibland »hänsyn till krisläget» och nu senast »hänsyn till

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

den samhällsekonomiska balansen». Om hänsynen till de små löntagarehemmens ekonomi har det däremot sällan talats.

Det är betecknande för situationen av i dag, att arbetarna och de små löntagarna i övrigt få vidkännas en standardförsämring mitt under en lysande högkonjunktur. Guldet flödar in i företagens kassaskåp. Aldrig förr ha de stora bolagen haft så glänsande tider som nu. Förmögenheterna öka i snabbt tempo genom de stora vinsterna, som statmakterna genom den fria avskrivningsrätten generöst låta hamna i företagets fonder. I ett sådant läge bjudas de arbetande massorna lönestopp, höjda levnadskostnader och ökade skatter. Motiveringen för denna ekonomiska politik är av det slag, att den utmanar både harmen och löjet. Den borgerliga nationalekonomien firar triumfer i statmakternas ekonomiska politik. Alla dess gamla argument, som tidigare så grundligt skjutits sönder av socialistiska ekonomer, ha fått en renässans och utnyttjas flitigt av socialdemokratiska agitatorer för att motivera lönestoppet och andra påfund som tillkommit i syfte att säkra den kapitalistiska profiten.

Det nu över 100 år gamla argumentet, att höjda löner betyda motsvarande prisstegringar, har sålunda införlivats med lönestoppsagitatorernas arsenal, ja, det är det grundläggande skäl, som anföres för att söka förmå de arbetande folkskikten att acceptera lönestoppspolitik. Argumentet i fråga är en platthet, som faller på sin egen orimlighet. Jag har tidigare framhållit — och jag understryker det nu — att om detta argument vore riktigt, så skulle hela lönekampen vara meningslös och fackföreningsrörelsen överflödigt, och löntagarna kunde i stället, liksom innan fackföreningsrörelsen kom till, låta arbetsgivarna bestämma över lönesättningen. Om det vore så, att lönestegringar med naturnödvändighet måste medföra motsvarande prisstegringar, skulle ju omvänt lönesänkningar med-

föra motsvarande prissänkningar. Då vore det egentligen likgiltigt vilken betalning som utginge, alldenstund priserna skulle följa variationerna i lönesättningen. Varje människa som inte blivit bergtagen av den borgerliga nationalekonomiens floskler vet, att så icke är förhållandet. Kampen om lörens storlek är en kamp om andelen i arbetsprodukten. Om arbetarna lyckas kämpa sig till högre löner, betyder detta en motsvarande minskning av profiten.

Jag upprepar vad jag sagt en gång tidigare: Om höjda löner betyda motsvarande höjningar av priserna, hur vill man då förklara, att de våldsamma prisfall som orsaka produktionskriserna inträffa vid en tidpunkt, då lönerna befinna sig i ständig stegring och köpkraften är som starkast? Nej, denna teori är alltigenom falsk! Men den är mer än så. Den är ett uttryck för den hjälplöshet som behärskar de maktägande i våra dagars kapitalistiska samhällen. Det är ingenting mindre än en bankruttförklaring, när man förklarar, att produktionsresultatet per arbetare måste ökas, innan en lönestegring kan ske. Det är detsamma som att förklara, att ingen lönehöjning kan ske utan att kapitalisterna samtidigt få öka sin profit.

Landsorganisationens ordförande, Axel Strand, sökte för ett par år sedan åskådliggöra denna hjälplöshets teori på följande sätt: »Det finns ett gammalt ordspråk som säger: När det regnar välling har den fattige ingen sked. Nu när alla ha sked, finns det inte välling tillräckligt. Vi måste följaktligen göra mer välling eller också mindre skedar, om det hela skall gå ihop.» Så talade ledaren för en landsorganisation, som på sin tid skapades för att föra lönekamp, icke för att engagera sig för lönestopp. Herr Strands liknelse är barnslig. Han tycks ha glömt att den vällingskål, ur vilken arbetarna äta, är fylld med hela produkten av det nationella arbetet. De som ha stora väl-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

lingskedar ta för sig mera av vällingen än de som ha mindre skedar. Det som hindrar de små löntagarna att ta mera ur skålen är alltså varken skålens litenhet eller den ringa mängden av innehålllet utan deras mindre skedar. Vad man här pläderar för är en eländets filosofi, som i grunden förutsätter, att arbetarnas andel i arbetsprodukten inte kan ökas utan att samtidigt kapitalisternas profit måste ökas. Den betyder att man betraktar den kapitalistiska utsugningen som en ofrånkomlighet, och den är tillkommen för att rädda balansen i ett samhälle, där 1 procent av befolkningen äger halva nationalförmögenheten, medan 99 procent få dela den andra hälften.

Det är på dessa grunder vi bekämpa lönestoppspolitik. Vi anse att det finns utrymme för löneförhöjningar för de små löntagarna utan att dessa skola behöva pressas till ökad arbetsintensitet. Redan nu är arbetskraften ansträngd till bristningsgränsen i den högt rationaliserade svenska industrien. Detsamma gäller också om statstjänarnas arbetskraft, såsom jag förut har påvisat. Den utnyttjas till det yttersta, samtidigt som tusentals statstjänare erhålla en lön, som icke alls motsvarar deras ansvarsfulla och pressande tjänstgöring och som icke medger ett dragligt uppehälle. Staten är sålunda en dålig arbetsgivare. I stället för att söka framstå som en mönsterarbetsgivare i den bättre bemärkelsen har den hittills framträtt som ett mönster i sämre bemärkelse. Under krigsåren pressade staten först sina egna anställda till en standard-sänkning och gav därmed ett dåligt föredöme åt de privata arbetsgivarna. Nu upprepas det föga uppbyggliga skådespelet från krigsåren. Statsmakterna pressade lönestoppet på sina egna anställda redan ett och ett halvt år innan andra grupper fingo vidkännas lönestopp. I detta sammanhang skulle jag vilja ställa en fråga till finansministern eller den som i hans ställe vill svara:

Hur kan finansministern, såsom sker i propositionen, påstå, att lönestoppet för statstjänarna tillkom den 1 juli 1948, då det är ett obestridligt faktum, att det trädde i kraft redan den 1 juli 1947? Och hur kan utskottet underlåta att rätta till denna uppenbara oriktighet? Är det männe så, att man söker konstruera upp ett nytt datum för lönestoppets tillkomst för att slippa lindrigare undan, då det framdeles gäller att åtminstone i någon mån kompensera statstjänarna för de offer som de tidigare än andra samhällsgrupper måst bringa på lönestoppets altare? Med de bittra erfarenheter statstjänarna tidigare haft av den statliga lönepolitiken är det icke alls förvånande om de spåra en sådan tendens bakom försöket att flytta fram datum för lönestoppets tillkomst.

Vi ha i vår motion yrkat, att statstjänarna skulle erhålla ett tillägg på 20 procent i stället för de 12 procent som föreslagits i propositionen. Motiveringen för detta vårt krav är i detalj utvecklade i motionen. Jag skall därför här endast i korthet ange varför vi rest detta krav. Som bekant finns det till uppgörelsen om lönestopp för statstjänarna fogad en garantiregel som säger, att om indextalet 169 uppnås, skola statstjänarna ha ett tillägg av 20 procent. Om inte indexrensningen genomförts år 1948, skulle statstjänarna redan från och med den 1 januari 1949 ha varit berättigade till 20 procents tillägg. Då hade nämligen det orensade index nått talet 169. När rensningen genomfördes, uttalades från regeringshåll — och det förutsattes även i uppgörelsen med statstjänarna — att »det vore stridande mot garantiregelns syfte om direkta prisstegringar ersattes med subventioner». Dessa utfästelser ha knappast infriats. Index med skatter inräknade företer i dag siffran 170, medan det rensade index ger talet 166. Garantiregeln har därför enligt min mening förlorat varje praktisk betydelse.

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

Prisstegringar ha skett utan att det rensade index stigit, tack vare subventionspolitiken. I verkligheten är sålunda det s. k. taket genombrutet. Det är på dessa grunder som vi framfört yrkandet om förhöjning av beloppen i löneplansförordningen med 20 procent.

Innan jag slutar mitt anförande, skulle jag vilja säga några ord om folkpartiets dubbelspel i sitt förhållande till statstjänarna. Alla veta, att ingen enda folkpartist här i riksdagen reagerat mot statstjänarnas lönestopp. Herr Ohlin och hans trogna trupper ha slutit upp som en man, då det gällt att påtvinga statstjänarna lönestopp. Ingen folkpartiröst har höjts här i riksdagen för en avveckling av lönestoppet för statstjänarna. Varje folkpartist har givit sin röst åt de upprepade förslagen att låsa fast statstjänarnas rörliga tillägg. Men det hindrar inte herr Ohlin att fara land och rike runt och utge sig som statstjänarnas och andra tjänstemäns specielle skyddsängel, som egentligen bara vill ha lönestopp för arbetarna, men inte för statstjänarna. Efter varje sådant anförande har han rest tillbaka till riksdagen och röstat för statstjänarnas lönestopp. Det må ursäktas mig, om jag betecknar en dylik hållning som dubbelspel. Vi äro mycket intresserade av att se, om herr Ohlin och hans parti skola fortsätta spelet även vid årets riksdag. Herr Ohlin har nyss hållit ett föredrag och talat om »ojämnheter i lönestoppspolitik». Han syftade därvid på ojämnheter till statstjänarnas och tjänstemännens i övrigt nackdel. Det finns nu en möjlighet för herr Ohlins parti att gå från ord till handling genom att ta ställning till förmån för vår motion. Äro herr Ohlins ömma känslor för statstjänarna äkta, bör han kunna övervinna eventuella komplex och stödja vår motion. Till »ojämnheterna» borde kunna räknas, att statstjänarna ett och ett halvt år tidigare än andra grupper fingo vidkännas lönestopp och följ-

aktligen äro berättigade att före andra slippa från lönestoppet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till min motion. Jag kan redan nu förutskicka, att jag kommer att begära votering, inte minst för att pröva folkpartiets hållning i frågan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Frågan om statstjänarlönerna har ju liksom andra lönefrågor föregåtts av överläggningar mellan de berörda parterna, och de resultat som man därunder kommit till redovisas i den proposition, som vi nu behandla. Man har på detta liksom på andra områden fastställt, att 1949 års löner också skola gälla under 1950. Med hänsyn härtill kunde frågan för min del betraktas som avgjord. När jag trots detta har begärt ordet är det närmast med anledning av att man i en kommunistmotion har begagnat tillfället att ge spridning åt vissa vilseledande uppgifter, som jag tror att jag gör kammaren en tjänst med att här lägga till rätta.

Herr Senander gör i sin motion, II: 421, gällande — liksom han gjorde i sitt nyss hållna anförande — att garantiregeln egentligen skulle ha trätt i kraft redan den 1 januari 1949, eftersom levnadskostnadsindex, i vilken de direkta skatterna ingingo, då uppnått talet 169. Index taket skulle därför vara genombrutet, menar herr Senander. Denna uppgift är oriktig. Herr Senander har möjlighet att själv kontrollera detta genom att se igenom de handlingar som finnas rörande frågans tidigare behandling och som han själv har hänvisat till i sin motion. Faktum är nämligen, att om vi hade haft kvar en index, i vilken de direkta skatterna hade ingått, hade vi också haft ett »tak», som legat högre, nämligen vid talet 173. Det talet svarar nämligen mot talet 169 i den

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

serie, som vi nu tillämpa. Oavsett vilken indexserie man väljer blir alltså resultatet detsamma. I vardera serien skulle vi ha haft tre enheter kvar till det s. k. taket: i den nu tillämpade serien från talet 166 till 169 och i serien med de direkta skatterna inräknade från talet 170 till 173. Det blir alltså ingen förändring av nu rådande förhållanden, vilken serie man än tillämpar.

Vidare göra herr Senander och hans medmotionärer i ett avsnitt i motionen gällande, att statstjänarnas anslutning till lönepolitiken endast är ett uttryck för den mening, som råder inom ledningarna för Statstjänarkartellen och TCO, medan, som det heter i motionen, »ingenting kan vara oriktigare än talet, att 'statstjänarna' lämnat sin medverkan till lönestoppspolitikerna». Jag kanske får erinra herr Senander om att innan man i Statstjänarkartellen fattade några beslut om inkomststabiliseringen hade de förbund, som tillhörde denna organisation, mycket grundligt prövat frågan och tagit ställning till densamma. Vidare får jag kanske erinra om att fyra av dessa förbund under de två senaste åren ha haft kongresser, under vilka denna fråga har behandlats och där man antingen enhälligt eller med mycket stor majoritet beslutat ge sin anslutning till inkomststabiliseringen och till den politik, som statsmakterna i övrigt ha fört.

Jag tror också, att samma förhållanden som gälla för Statstjänarkartellens del också gälla för TCO. Herr Senander känner själv väl till, att innan frågan avgjordes sista gången inom det förbundet som herr Senander tillhör, hänsköts den till prövning i de olika avdelningarna, som med stor majoritet biträdde den ordningen, att man skulle binda sig för att även under 1950 bibehålla inkomsterna oförändrade.

Men låt oss ändå anta, att statstjänarna i allmänhet ha en annan mening än den, som kommit till uttryck genom organisationsledningarnas beslut, och

att de ha samma mening som herr Senander och övriga kommunister, nämligen att inkomststabiliseringen över huvud taget är ett onödigt ont. Om så vore förhållandet, är det väl sannolikt, att statstjänarna i allt större utsträckning skulle ge kommunisternas politik sitt stöd, att de skulle invälja kommunister i sina avdelningsstyrelser, att de skulle utse kommunister som ombud vid kongresserna och till ledningarna i fackförbunden för att kunna vara säkra på att den mening, som enligt herr Senanders uppfattning finns bland statstjänarnas flertal, också komme till uttryck.

Men om vi se på förhållandena sådana de gestaltat sig under senare år, finna vi att raka motsatsen inträffat. Avdelningar, som tidigare i någon utsträckning ha valt in kommunister i sina avdelningsstyrelser, ha försökt att undan för undan bli kvitt dem. Det finns därför inte någon samstämmighet mellan statstjänarmajoritetens mening och den mening, som företrädes av kommunisterna. Statstjänarna vilja inte ha kommunister som sina talesmän i avdelningarna. Denna utveckling pågår alljämt, trots att herr Senander & Co göra allt för att uppnå motsatsen. I slutet av förra året voro sålunda kommunisterna ute och propagerade bland statstjänarna för att vinna deras anslutning till sin politik. Man gjorde det genom att förespegla statstjänarna att det var möjligt inte bara att erhålla en förbättring av det rörliga tillägget på upp till 20 procent, utan också att få ett engångstillägg på 500 kronor och en allmän lönereglering.

Man försökte att få statstjänarna med på detta, men nu har tydligen herr Senander själv kommit på andra tankar, eftersom han inte har ansett sig böra ta med två av de krav, som han ställde i sin motion i höstas. Jag vill därför ställa den frågan till herr Senander: Vad tror herr Senander att de statstjänare, som ha trott på kom-

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

munisternas löften, säga om att kommunisterna inte ens ha vågat föra fram dessa frågor för riksdagen i år?

Även motionens yrkande måste emellertid, mot den bakgrund som vi nu faktiskt ha, te sig ganska underligt. Ett bifall till kommunisternas motion skulle nämligen betyda, att man, sedan statens arbetare och arbetarna i övrigt i landet ha varit med om att prolongera sina avtal för 1950, skulle öka lönerna för statens tjänstemän. Märk väl, att motionen innebär, att man inte bara skulle öka lönerna för de lågt avlönade grupper, som herr Senander har talat om, utan också öka lönerna för de välavlönade statstjänstemännen. Det betyder, att man med retroaktiv verkan från 1 januari i år skulle ge byråcheferna omkring 100 kronor mera per månad, samtidigt som stationskarlarna skulle få 32 kronor mera per månad. Jag undrar, om det är detta herr Senander avser, då han talar om att man skall föra en politik i de arbetande massornas intresse?

I det anförande, som herr Senander höll, kunde han givetvis inte låta bli att också erinra om det beslut i prästlönefrågan, som riksdagen fattade i slutet av förra året. Jag har ingen anledning att på den punkten bemöta honom i sak. Jag konstaterar bara att detta beslut icke innebar, att prästerna få några omedelbara lönestegringar. Det var ett beslut i princip. Lönestegringen skall inte träda i kraft förrän vid en tidpunkt, då man kan räkna med att även andra samhällsgrupper skola kunna få sina inkomster förbättrade.

Ha herrar Senander, Hagberg och Lager gjort klart för sig vad deras motion i realiteten innebär? I andra att-satsen i motionens kläm föreslår man, att kristilläggen tills vidare under år 1950 skola få höjas i proportion till det rörliga tillägget. Detta betyder, att kristillägget skulle höjas från 24,4 till 35,6 procent. Men nu är ju läget det, att bland det fåtal löntagare, som ännu uppbära kris-

tillägg i vårt land, är en mycket stor del präster. Kommunisternas förslag innebär alltså, att man med retroaktiv verkan från 1 januari i år skall höja lönerna för prästerna med i vissa fall upp till 100 kronor per månad. Jag vill här framställa ännu en fråga: Tro ni, herrar kommunister, att det finns stöd för ett sådant yrkande bland de arbetande massorna, som ni bruka förklara stå bakom er politik?

Herr talman! Med detta skall jag lämna kommunisternas motion. Den är utan tvekan tillkommen i propagandasyn, och jag tillåter mig tro, att motionens upphovsmän komma att få föga glädje av sin propaganda ute bland landets statstjänare och löntagarna i övrigt.

Jag inledde mitt anförande med att notera, att propositionen om oförändrade statstjänarlöner bygger på en överenskommelse. Det är alldeles självklart, att statstjänarna äro beredda att fullfölja denna överenskommelse, trots att deras löner i många fall äro låga och deras ekonomiska bekymmer stora. Jag tror dock, att de dela dessa bekymmer med andra löntagargrupper i vårt land. Med hänsyn därtill bör en förbättring av deras inkomster ske, så snart omständigheterna medge detta. När inkomststabiliseringen i sin nuvarande hårda och allmänna form släpper, blir det enligt min mening nödvändigt att se till, att statstjänarnas löner räknas upp, detta såväl med hänsyn till de levnadskostnadsökningar som ha inträffat sedan deras löner fastställdes som med hänsyn till de inkomstförskjutningar uppåt som ha skett för sådana grupper i vårt samhälle, som ha haft ett rörligt lönesystem med möjlighet till inkomstökningar även under den tid som inkomststabiliseringen har gällt.

Med förhoppning om att verklig hänsyn skall tagas till dessa omständigheter, när förhandlingarna om statstjänarnas löner på nytt tas upp, ber jag,

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Senander använde en hel del starka uttryck, när han skulle karakterisera den nuvarande lönepolitiken i vårt land. Han ville göra gällande, att det vore något slags bankruttförklaring, att ingen löneökning skulle kunna ske utan en samtidig produktionsökning. Jag måste med en viss förvåning notera, att herr Senander så starkt reagerade emot den principen, ty just den principen är i dag stadfast i en hel del av de länder, som stå herr Senander mycket nära. I folkdemokratierna är det nämligen fastslaget, att en löneökning där inte får ske utan att man samtidigt kan uppvisa en motsvarande produktionsökning. Ja, man har exempelvis i Tjeckoslovakien gått så långt, att det i lag fastslagits, att det är socialministern, som skall bestämma lönerna, och där har också fastslagits, att löneökningar inte utan vidare skola få genomföras. Och varför? Jo, motivet härtill är, att man vill förhindra den rörlighet på arbetsmarknaden, som annars skulle uppstå. Det är ju ganska märkligt att finna, huru som herr Senander i mycket kraftiga ordalag fullständigt underkänner att samma politik praktiseras i vårt land, även om den föres i mycket mildare form. Jag undrar om inte herr Senander i alla fall har ett visst behov av att samordna sitt politiska framträdande i vårt land med vad som är praxis i de länder, som han betraktar som ett föredöme för oss här hemma. Jag skulle kunna ytterligare exemplifiera, huru som det skär sig mellan teori och praktik hos herr Senander. Herr Henriksson har ju på ett ganska uttömmande sätt klarlagt hela detta problem. Jag kan därför för min del begränsa mig till ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon polemik med herr Lindholm på det område han nu gav sig in på. Jag skulle bara vilja säga, att det är väl ändå en väsentlig skillnad på länder, där det inte finns kapitalister, och vårt land, där kapitalisterna allttjämt dominera hela produktionsordningen. Kan man inte skilja på dessa ting, kan man över huvud taget inte diskutera dem.

Jag vidhåller vad jag sade tidigare, nämligen att det ingenting annat är än en bankruttförklaring, då man säger, att man inte har utrymme för höjda löner i ett land, där bolagen ständigt öka sina vinster, där profitterna ständigt stegras och där det finns goda marginaler för löneförhöjningar. Jag kallar det för en bankruttförklaring, att man där säger, att det är omöjligt att höja lönerna utan att samtidigt produktionskapaciteten per arbetare ökar.

Sedan några ord till herr Henriksson. Han utgår ifrån, och det är ju ganska naturligt, att det här föreligger en överenskommelse mellan statstjänarnas intresseorganisationer och regeringen, och han menar förmodligen, att det ur den synpunkten egentligen inte är så mycket att diskutera. Men så länge riksdagen har det slutliga avgörandet, bör man väl i alla fall också kunna diskutera en sådan uppgörelse. Om man inte gillar uppgörelsen i fråga, så bör man väl också ha rätt att i egenskap av riksdagsman motionsledes föra fram sina synpunkter eller låta dem komma till uttryck på annat sätt.

Nu påstår herr Henriksson, att vi i vår motion gjort oss skyldiga till en del oriktigheter. Han åberopar framför allt den jämförelse vi göra i motionen mellan rensat och orensat index och att vi säga att därest detta orensade index hade tillämpats, så skulle taket ha varit genombrutet. Han förklarar nu, att detta är fullkomligt felaktigt. Gentemot detta vill jag invända att, då den första uppgörelsen om fastlåsning av

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

det rörliga tillägget träffades, skedde den på grundval av det orensade index, och med utgångspunkt härifrån skulle taket i dag ha varit genombrutet. Detta tror jag inte herr Henriksson kan bestrida.

Herr Henriksson anför vidare, att Statstjänarkartellen och övriga topporganisationer bland statstjänarna grundligt prövade denna fråga, innan de accepterade uppgörelsen om fastlåsning av det rörliga tillägget. Detta bestrider jag inte. Vad vi anmärka på är, att man inte underställt medlemmarnas prövning en dylik uppgörelse. Detta system har man alltid åtminstone tidigare brukat tillämpa på det fackliga området. Om man exempelvis har träffat ett avtal, som statstjänarna godkänt — jag avser nu det ursprungliga avtalet om det rörliga tillägget, mot vilket inga anmärkningar restes — och om man sedan står i begrepp att träffa en uppgörelse, som är sämre än det tidigare avtalet, då tycker jag att det borde ligga i ledningarnas eget intresse att underställa respektive medlemmar det nya avtalet för prövning.

Nu säger herr Henriksson, att av allt det som under senare tid inträffat på detta område — fackliga val och annat — har det framgått, att kommunisterna inte vunnit någon resonans för sin ståndpunkt när det gäller lönestoppspolitik. Ja, herr Henriksson vet mycket väl, att med de stora resurser lönestoppsagitationen har till förfogande — en övermäktig organisationsapparat och såväl den borgerliga som den socialdemokratiska pressen — är det inte så märkvärdigt att man kan tränga tillbaka radikala representanter inom fackföreningarna, trots lönestoppet. Tyvärr ha statstjänarna dessutom i stor utsträckning resignerat, inte minst på grund av den maktfullkomlighet, som deras egna ledningar ha visat.

Men om nu statstjänarna, såsom herr Henriksson påstår, verkligen äro helt överens om denna politik — detta är

ju inte alls fallet, ty många av herr Henrikssons egna partivänner revoltera våldsamt — varför har frågan då inte underställts medlemmarnas prövning? Varför inte en allmän omröstning, när allt enligt herr Henriksson är så väl tillrättalagt för ett »gynnsamt» resultat?

Vidare vill jag påpeka, att ledningarna för statstjänarnas organisationer — liksom andra fackliga organisationers ledningar — visat sig inte alltid så väl känna läget bland medlemmarna. Jag vill erinra om att herr Wigforss år 1944, då det påtalades vilka dåliga löner de sämst ställda statstjänarna hade, kände sig föranlåten att här i riksdagen ge statstjänarnas ledningar en reprimand för att de inte uppmärksammat honom på detta förhållande.

Hela denna lönestoppspolitik kan inte — på de grunder jag tidigare anfört — anses vara i det arbetande folkets intresse. Det är ju ändå ett faktum som inte går att bestrida, att lönestoppet inte bara inneburit att man säkrat bodelagsvinsterna. De ha också kunnat ökas i avsevärd grad.

Slutligen skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av herr Henrikssons märkliga påstående, att vi här skulle ha dragit en lans för prästlönerna. Herr Henriksson tyckte sig tydligen ha funnit ett korn för små fåglar, då han anmärkte på att vi i motionen tagit med yrkandet om höjning av kristilläggen för de oreglerade grupperna. Om herr Henriksson tagit litet bättre reda på saken skulle han säkerligen inte ha försökt sig på konststycket att konstruera en motsättning mellan detta vårt yrkande och vår hållning i prästlönefrågan. För det första rör ju yrkandet inte enbart prästerna utan också andra grupper. För det andra, och det är det allra viktigaste, beslutade 1947 års riksdag att kristillägget skulle regleras i anslutning till den procentuella förhöjningen av de nyreglerade lönerna. Vårt yrkande är, såsom vi sett

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

det, en ofrånkomlig konsekvens av detta riksdagens principbeslut, och detta kunde ju herr Henriksson, om han inte kände till det förut, ha fått upplysning om överst på s. 2 i utskottets utlåtande. Man kan ju begära att man inte, då läget är sådant, skall utnyttja det förhållandet, att vi rätta oss efter ett tidigare principbeslut och i konsekvens därmed ställa ett yrkande, som under alla förhållanden är ofrånkomligt, såsom förevändning för ett demagogiskt angrepp på oss.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Senander säger i sin replik till mig att det är en väsentlig skillnad på folkdemokratierna — där kapitalisterna äro försvunna — och Sverige. Nu äro väl kapitalisterna inte helt och hållet försvunna från dessa länder heller. Det var emellertid principen det var fråga om, och jag ville veta hur herr Senander i det ena fallet kunde försvara en princip, som gick mycket hårt fram, samtidigt som han fullständigt utdömer samma princip, då den tillämpas i mildare form.

Jag har ett litet citat ur Ny Dag, som jag skall be att få fästa till kammararens protokoll. Det ådagalägger ganska klart, att herr Senander i vissa fall sväljer principen. Citatet är hämtat ur Ny Dag för måndagen den 28 mars 1949, och det berör det avtal som träffats i Ungern mellan LO och »representanter för den arbetande befolkningens stat». Där säger man bland annat: »Den huvudsakliga synpunkten vid bestämmandet av lönerna under den socialistiska planekonomin är, att den samlade lönesumma, vilken uppträder som köpkraft på arbetsmarknaden, inte bör vara större än värdet av de varor som producerats. Den ekonomiska planläggningen förkastar idén om löneförhöjningar, som kanske kan betyda en kortvarig fördel för vissa grupper, men som blott skenbart ger en bättre betalning i det de åstad-

kommer ett inflatoriskt tryck och underminerar pengarnas stabila värde. Målet är tvärtom att öka lönernas köpkraft genom att öka mängden och kvaliteten av de varor, som kommer ut i marknaden.»

Ja, det är i stort sett vad vi talat om även när det gäller den svenska lönepolitiken. Inte endast jag utan jag förmodar även kammararens övriga ledamöter vore ganska intresserade av att få besked av herr Senander hur han i det ena fallet kan godtaga denna princip, under det att han i det andra fallet fullständigt förkastar den.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Herr Senander säger, att då denna fråga är föremål för riksdagens slutliga prövning, så har man rätt att taga upp den till behandling. Jag har ingenting att erinra emot att frågan diskuteras. Jag vill bara säga, att om man vill att statstjänarnas löner skola fastställas genom överenskommelser — detta är enligt min mening angeläget både ur statstjänarnas egen och ur organisationernas synpunkt — så bör man givetvis även respektera en överenskommelse, som icke innebär någonting annat än en förlängning av den, som gällde under år 1949. Det var detta jag talade för i motsats till herr Senander, som menar att man nu inte skall fästa sig vid överenskommelsen, utan att riksdagen skall ha möjlighet att ändra på den.

Sedan tog herr Senander på nytt upp frågan om att organisationerna icke hade underställt dessa spörsmål medlemmarnas prövning, ett förfaringsätt som inte stämmer med de förhållanden, som tidigare varit rådande när det gäller statstjänarnas löner. Jag vill då erinra herr Senander om att i varje fall inom Statstjänarkartellen har det mig veterligt inte någon gång förekommit allmän omröstning om de löneförslag, som framlagts. Man har i stället prövat

Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

förslagen i annan demokratisk ordning; man har valt ombud till förbundsstyrelsen och förbundsrådet och i förekommande fall även till kongressen, som fått taga ställning till dessa spörsmål. På exakt samma sätt har det också tillgått när det gäller dessa frågor. Frågorna äro prövade inom förbundsrådet och förbundsstyrelsen och på kongresserna, där man givit sin anslutning till denna politik.

Jag har inte gjort gällande, som herr Senander velat låta påskina, att statstjänarna skulle befinna sig i så goda omständigheter, att de i och för sig inte skulle vara i behov av löneförbättringar. Det är klart att det bland dessa grupper finns många, som ha det besvärligt och mycket väl skulle behöva en förbättring av sina inkomster. En annan sak är emellertid, att under en tid då alla grupper — även statstjänarna genom sina organisationer — biträtt en inkomststabilisering, så kan man inte komma och säga att nu skall detta inte längre gälla för denna grupp. Frågan om löneförbättringar får komma upp till behandling när inkomststabiliseringen i dess nuvarande hårda form släppt. Då blir det angeläget, att statstjänarna få en förbättring.

Sedan försökte herr Senander komma ifrån det — såvitt jag förstår — för hans del mycket genanta i detta förslag, att det skulle betyda en avsevärd förbättring av lönerna för exempelvis byråcheferna och prästerna, medan lönerna för landets arbetare — även statens arbetare — faktiskt skulle ligga stilla under denna tid. Statens lågt avlönade tjänstemannagrupper skulle visserligen komma att få en löneförbättring men inte alls en så avsevärd förbättring som dessa högre tjänstemän skulle erhålla. Detta försökte herr Senander komma ifrån genom att säga, att detta är en princip, som riksdagen fastställde 1947. Jag är också medveten om att denna princip är fastslagen, men det märkvärdiga är att herr Senander

i dag, när alla andra gruppers löner ligga stilla, föreslår att just högt avlönade tjänstemän, däribland prästerna, skola ha en förbättring retroaktivt från den 1 januari i år. Jag ställer då frågan: Menar herr Senander, att detta är en politik i de arbetande massornas intresse?

Herr SENANDER: Herr talman! Till svar på den fråga herr Henriksson ställde vill jag bara framhålla, att vårt förslag avser, att fastläsningen av det rörliga tillägget skall upphöra att gälla — detta rörliga tillägg omfattar ju alla statstjänare utan undantag — och herr Henrikssons partivänner ha ju en gång tidigare varit med om att besluta, att detta tillägg skulle införas. Om nu denna regel om det rörliga tillägget en gång blivit inskriven och man begär att den skall tillämpas, d. v. s. att fastläsningen skall upphöra, kan man väl inte i all rimlighets namn bryta ut vissa grupper från den stora massan löntagare, som beröras av detta tillägg, och behandla dem annorlunda i lönehänseende. Det är t. o. m. av tekniska skäl omöjligt.

Vidare! Jag har icke ansett, att man inte bör respektera en överenskommelse, som är träffad mellan intresseorganisationerna och staten, men — och detta har jag tidigare framhållit — så länge riksdagen har sista ordet beträffande uppgörelsen, har man rätt att gå emot den, som man anser vara oriktig och till nackdel för den stora massan statstjänare.

Sedan framhåller herr Henriksson, att statstjänarnas topporganisationer aldrig tidigare ha ställt lönefrågor under medlemmarnas prövning, det vill säga låtit dem avgöras genom allmän omröstning. Detta är riktigt. Men jag betonade i mitt förra anförande, att här förelåg det förhållandet, att statstjänarnas topporganisationer gingo över från ett förmånligare avtal, som träffats utan

Utskänkning av rusdrycker vid offentlig föreställning m. m.

att några röster höjts emot detsamma från medlemmarnas sida, till ett mindre förmånligt avtal utan att först rådgöra med medlemmarna. Det är på denna punkt vi sätta in vår kritik och anse, att det hade varit på sin plats, att man, när man står i begrepp att träffa ett nytt och mindre fördelaktigt avtal i stället för ett bättre sådant, som tillika inte ens trätt i kraft, hade bort ställa denna lönefråga under medlemmarnas prövning, och man borde ha gjort det så mycket hellre som den föreställningen tycks råda — något som herr Henriksson här framfört — att statstjänarnas stora flertal gilla den mindre förmånliga överenskommelse, som ingåtts senare.

Herr **HENRIKSSON**: Jag skall be att för herr Senander få framhålla, att det ankommer på statstjänarna i allmänhet och icke på herr Senander att bestämma, i vilken ordning man vill ha frågorna prövade.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 170 ja och 7 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av vid försäljning av fartyg återvunna värde-minskningsavdrag m. m.; och

nr 14, i anledning av väckta motioner om beräkning av skatt för andel, som på grund av visst testamente tillkommer lantbrukaren Ture Anton Persson.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8.

Utskänkning av rusdrycker vid offentlig föreställning m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion angående upphävande av 5 kap. 3 § förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **DICKSON**: Herr talman! Jag skall inte hålla något långt begravnings-tal med hänsyn till att patienten troligen endast är skendöd.

Bakom ingressen till den motion det här är fråga om döljer sig den s. k. varietéparagrafen, och tanken med min

Utskänkning av rusdrycker vid offentlig föreställning m. m.

motion var att vi skulle få bort ett av de många förbud, under vilka vi digna, och att borttagandet av detta förbud möjligen kunde bidra till att sprida något större glädje i samhället.

Nu borde jag väl, herr talman, ha förstått, att denna fråga är en av de tusentals detaljer, som 1944 års nykterhetskommitté enligt auktoritativt uttalande sysslar med, och att det därför, om man motionerade i denna fråga, inte fanns något hopp om att motionen skulle bifallas. Nu ha emellertid uttalanden gjorts — och det har läckt fram ur källor, för vilka jag enligt tidigare gjord närmare specifikation har mycket stort förtroende — att det önskemål, som jag här har uttryckt, har stora utsikter att kunna uppfyllas och att det troligen blir så som jag önskar.

Nykterhetskommittén har skriftligen förklarat, att den kommer att vara färdig inom ett halvår och, herr talman, i det att jag icke framställer något yrkande ber jag bara att få sluta med att tillönska denna kommitté en lycklig ändalykt.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Herr Dickson har ju gjort många försök att få den slöja lyft, som vilar över 1944 års nykterhetskommitté. Jag skulle emellertid vilja säga — jag har intet annat ansvar än som vanlig enkel ledamot i denna kommitté — att om man betraktar kommitténs arbete mot bakgrunden av riksdagens direktiv, är vad som här skett ingenting märkvärdigt. Man glömmer så ofta de direktiv, som riksdagen själv har utfärdat för denna kommitté.

Nu skulle jag också ha önskat — personligen önskar jag det i mycket hög grad — att denna kommitté hade kunnat vara färdig exempelvis för något år sedan, men det har tydligen inte varit möjligt, och jag måste säga, att kommittén dock sysslar med att lösa ett problem, som är så omfattande och kommer att beröra det svenska folket i dess

alldagliga liv på ett sådant sätt, att man inte bör slarva med den utredning det här är fråga om. Sedan kan man diskutera, om det lönar sig att företaga försök med olika system ute i landet — jag vet, att herr Dickson är mycket intresserad av tanken att indela landet i olika områden och pröva ett system här och ett annat system där för att slutligen komma underfund med vilket system som är det rätta. Ja, det blir riksdagens sak, när förslaget från nykterhetskommittén slutligen lägges fram.

Jag vill säga, att jag aldrig har betraktat vare sig starkölet eller varietéparagrafen, d. v. s. rätten att lindansa, sjunga eller ormtjusa på restauranger, såsom det väsentliga i den reform, som slutligen skall komma. Jag tror, att vad som i detta fall är det huvudsakliga rör ett mer vidsträckt område än som omfattas av varietéparagrafen, men jag kan å andra sidan — jag skall inte förråda några hemligheter, herr Dickson, — nämna, att det är möjligt att herr Dickson blir bönhörd även när det gäller borttagandet av det förbud han i sin motion åsyftar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om tullfrihet för blomsterlökar, avsedda för L. G. Sjöholms blomsterodlingsfonds verksamhet; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 22 april 1949 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om översyn av bestämmelserna angående skadestånd; och

nr 8, i anledning av väckta motioner om förlängning av den tid, inom vilken moder till barn utom äktenskap kan erhålla införsel i faderns lön eller andra tillgångar för sin bidragsfordran.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 10.

Kontrollen å överförmyndare, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående en översyn av »lagen om förmynderskap» i vissa avseenden.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Första lagutskottet, som behandlat min motion om översyn av förmynderskapslagen i vissa delar, har tillstyrkt motionen på en väsentlig punkt, nämligen den som gäller kontrollen av överförmyndarna. Från min sida är det på den punkten inte anledning till några kommentarer — utom möjligen för att uttrycka min tillfredsställelse.

Till en annan av mig i motionen framförd fråga om överförmyndares arvodering har utskottet emellertid ställt sig tveksamt, ehuru man i princip inte haft något att invända emot de i motionen framförda synpunkterna. Av vissa skäl, bland annat finansiella, har man inte velat ta med arvoderingsfrågan i den översyn man från utskottets sida anholder att Kungl. Maj:t med riksdagens bifall måtte företaga.

Jag kommer inte, herr talman, att framställa något som helst yrkande på denna punkt. Jag vill bara med några ord understryka, att jag anser frågan om överförmyndarnas arvodering så betydelsefull, att jag hoppas frågan på ett eller annat sätt måtte på nytt aktualiseras och bli löst inom en icke alltför avlägsen framtid.

Kontrollen å överförmyndare, m. m.

Frågan har i olika sammanhang tidigare blivit föremål för uppmärksamhet. Sälunda har i en utredning av professor Holmbäck påtalats det principiellt orättvisa i att de som man kallar de större förmynderskapen belastas med avgifter, avsedda att täcka avgifterna för de mindre förmynderskapen. Detta är, framhöll utredaren, inte bara orättvist utan medför också en olämplig nyckfullhet i överförmyndarens inkomster. Utredaren framhöll, att ett annat arvodesystem, där arvoderingen lades på stat eller kommun, skulle innebära ökade utgifter för stat eller kommun. Det tycktes emellertid vara mest naturligt, att utgifterna för överförmyndaren lades på kommunerna, då ju dessa lagenligt ha att utse överförmyndare. Redan nu ha kommunerna också rätt att frivilligt arvoda överförmyndaren, vilket dock inte inverkar på överförmyndarens lagliga rätt att utta 1—2 procent av myndlingens årsinkomster.

Sedan lagen om förmynderskap tillkom 1924 har åtskilligt hänt på beskattningens område. De rika dödsbona beskattas nu så kraftigt av staten, att man kunde tycka, att myndlingarnas årsinkomster i sådana sammanhang borde kunna vara befriade från den extrabeskattning, som t. ex. överförmyndararvodet utgör. Men det är troligen inte de förmögna myndlingarna, som ge överförmyndaren de bästa inkomsterna. Sedan den moderna socialvården satt in med avsevärt höjda bidrag till olika kategorier, ha otvivelaktigt förmyndares och överförmyndares årsinkomster blivit större och så att säga säkrare. Jag skall här ta mig friheten att peka på ett konkret fall.

I en kommun föreslog fattigvårdsstyrelsen till förmyndare för s. k. anstaltsfall en son till fattigvårdsstyrelsens ordförande. Det var här möjligt att gallra ut 28 ekonomiskt sett synnerligen lätt-skötta fall, för vilka den tillsatte förmyndaren kunde utdebitera lagens

Utövändet av fastighetsmäklaryrket.

maximerade 5 procent i arvode. En annan son till fattigvårdsstyrelsens ordförande var överförmyndare i kommunen och erhöll från dessa omyndiga personers inkomster sina 2 procent. Förmyndaren kunde sålunda under ett år av dessa 28 »fall» erhålla ett arvode av cirka 1 900 kronor, och brodern-överförmyndaren erhöll 757 kronor. Så- lunda erhöles de båda herrarna tillsammans över 2 600 kronor i årsinkomst, praktiskt taget utan annat arbete än arvodets uträkning och utkvittering.

Detta exempel, herr talman, förefaller mig närmast kunna betecknas som profitering på de hjälplösaste av alla kategorier i vårt samhälle.

Jag har, som jag tidigare framhållit, intet yrkande, men jag hoppas, att de här framförda synpunkterna måtte beaktas vid en framtida behandling av denna fråga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 11.

Utövändet av fastighetsmäklaryrket.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om lagstiftning beträffande tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr VIGELSBO: Herr talman! Jag har jämte några andra av kammarens ledamöter väckt en motion i syfte att få till stånd litet reda och ordning när det gäller mäklarverksamheten vid handeln med fast egendom.

Jag skall be att få tacka utskottet för den uppmärksamhet, som det verkligen har ägnat vår motion i detta ärende. Utskottet har i sitt utlåtande refererat vad som tidigare förekommit när det gäller mäklarverksamheten, och så till slut har man hamnat vid 1947 års auk-

torisationslag — vi fingo ju en ny auktorisationslag år 1947. Från utskottets sida har anförts, att egendomsmäklarnas näringsrättsliga ställning skulle vara reglerad genom denna auktorisationslag. Jag vill emellertid bara understryka, att det beslut, som riksdagen den gången fattade, innebär, att en egendomsmäklare kan få auktorisation, men det åligger inte en fastighetsmäklare skyldighet att skaffa sig en sådan auktorisation, utan han har rätt att driva fastighetsmäklari utan en sådan. Det hade varit riktigt, om utskottet efter denna passus tillagt, att en egendomsmäklare inte heller behöver en sådan auktorisation.

Det framhålles understundom, att det väl bör vara av intresse för dem, som vilja sälja sina gårdar, att vända sig till auktoriserade försäljare. Även de, som sälja sina gårdar, äro emellertid människor och vilja som regel ha så mycket betalt för dem som möjligt och gå därför säkerligen många gånger till en inte alltför nogräknad egendomsmäklare för att få sin gård utbjuden i annonser och reklam på bästa möjliga sätt för att kunna påräkna högsta möjliga pris. Jag säger detta för att påvisa, att det i många fall inte föreligger något intresse för en mäklarfirma att söka erhålla den auktorisation, varom riksdagen beslöt år 1947.

Jag befinner mig i den situationen, att många personer uppsöka mig, när de kommit underfund med att de skrivit under för dem ofördelaktiga kontrakt, och beklaga sig och vilja ha hjälp till att om möjligt rätta till de missförhållanden, som ha uppstått vid kontraktets uppgörande. Men jag måste säga, att man många gånger till mycket stor bedrövelse stått maktlös inför de formuleringskonster, som begagnats vid uppgörandet av sådana kontrakt och som senare i sin praktiska tillämpning i vissa fall ha bidragit till att rent av ruinera den, som råkat ut för dessa mäklare.

Att tillståndet inte förbättrats, sedan auktorisationsbestämmelserna år 1947 infördes, torde också vara uppenbart. Mäklarna ha tillväxt i antal, och efter vad jag kan förstå har mäklriverksamheten utan auktorisation utvecklats i mycket hög grad under de senaste två åren, sedan 1947 års beslut kom till stånd. Vi ha för övrigt i tidningspressen i dagarna sett, hur en egendomsmäklare i Linköping lurat sina kunder på 250 000 kronor. Det har också talats om sådana lurendrejerier på andra håll ute i landet, och följaktligen torde det stå ganska klart, att ett skäl för en undersökning skulle föreligga i detta speciella fall.

I Norrland sysslar man för närvarande med att bygga ut de stora vattenfallen, och vid utbyggandet av dessa vattenfall förekomma uppdämningar, något som medför att en hel mängd norrländska småbrukare och jordbrukare bli lösta från sitt egendomsinnehav, då deras gårdar bli dränkta av vatten vid uppdämningen. Dessa jordbrukare ha kommit hit ner till våra bygder i avsikt att förvärva sig en fastighet för de pengar de fått av staten i ersättning för sina gårdar. Jag måste säga, att det är beklagligt att se, huruvida dessa jordbrukare, som hysa stora förväntningar att skapa sig en framtid som jordbrukare här i Mellansverige och som förvärva sig en fastighet i dessa trakter, råka i klorna på dessa egendomsmäklare, eftersom de många gånger sakna omdöme när det gäller att kalkylera över de affärer, som de ge sig in på. Jag förstår över huvud taget inte varför de, som komma från Norrland för att förvärva sig ett jordbruk i våra trakter, ha så felaktiga föreställningar om vad en jordbruksfastighet i Mellansverige kan vara värd.

Vill man ha ytterligare belägg för den uppfattning, som vi givit till känna i den motion, som nu föreligger till behandling och som utskottet enhälligt har avstyrkt, så kan man få sådant ma-

Utövändet av fastighetsmäklaryrket.

terial hos lantbruksnämnderna. Med det rationaliseringsbeslut, som fattats för jordbrukets vidkommande, äro ju förknippade vissa former av bidrag. Om nu en stackare, som har några tusen kronor, kommer och vill skaffa sig en jordbruksfastighet, så säger mäklaren kanske som så: »Ja, det går bra att köpa en fastighet. Ni får så och så mycket i statslån och så och så mycket i bidrag.» Med dessa förespeglningar inlåter sig vederbörande på en affär, som han senare inte går i land med. Ja, det har t. o. m. förekommit att mäklare fått spekulanter att engagera sig i sådana affärer, att lantbruksnämnden helt enkelt tvingats att taga sin hand från det hela och säga till vederbörande: »Vi kan över huvud taget inte medverka till denna affär med hänsyn till de priser och övriga villkor som Ni kontraktensligt bundit Er för.»

Jag har velat anföra dessa synpunkter på det föreliggande ärendet. Jag skall inte framställa något yrkande, men jag kan försäkra kammaren att vi motionärer skola återkomma med det reformkrav som vi här fört fram. Jag är alldeles övertygad om att behovet av en reform kommer att framstå med större styrka för varje år som går, ty med de lösliga former, som det hela nu har, kan vem som helst ägna sig åt egendomsmäkleri och tjäna grova pengar därpå — det finns alltid folk som låter sig fångas av den annonsreklam och reklam i andra avseenden som man kostar på sig.

Herr talman! Jag har som sagt inte något yrkande, men jag lovar att återkomma till ett annat år. För denna gång förklarar jag mig nöjd med vad utskottet har skrivit i sitt utlåtande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Då motionären inte ställde något yrkande, kan det kanske synas över-

Utövandets av fastighetsmäklaryrket.

flödigt att det säges någonting från utskottets sida, men jag skall i alla fall med några ord försöka motivera utskottets ståndpunkt.

Den kungörelse rörande auktorisation av egendomsmäklare, som utfärdades år 1947, innehåller sådana bestämmelser angående dessa mäklares kvalitet, att om dessa bestämmelser ordentligt följas av dem som ha rätt att auktorisera egendomsmäklare, nämligen handelskamrarna, så måste de auktoriserade mäklarna anses vara kompetenta personer, till vilka allmänheten kan vända sig med full tilltro. Därtill kommer att då kungörelsen endast varit i kraft två och ett halvt år, så har man enligt vårt förmenande ännu inte kunnat till fullo se resultatet av de nuvarande bestämmelserna om auktorisation. Det har ju ansetts att när auktorisationen kommer att bli känd i tillräcklig utsträckning, så kommer det att ske en självsanering av egendomsmäklariet, helt enkelt därigenom att säljare och köpare i allt större omfattning komma att vända sig till auktoriserade mäklare.

Nu säga motionärerna att på de sista två åren har det skett en ökning av mäklarnas antal, men inte av auktoriserade mäklare utan av icke auktoriserade och sålunda enligt motionärernas uppfattning av sådana som inte äro önskvärda. Jag vill i anledning härav framhålla, att utskottet har dragit sig för att föreslå en utredning om något som skulle kunna innebära ett mäklarmonopol, och jag vet ju att motionärerna själva inte heller åsyfta något sådant. Man anser nämligen att det är tillräcklig auktorisation om en person är advokat och får driva advokatverksamhet; då bör han också ha rätt att utan vidare förmedla egendomsaffärer. Detsamma bör också vara fallet med nämndemän och andra förtroendemän ute på landsbygden. Det skulle vara sorgligt, om vi vore, såsom motionärerna förutsätta, på glid mot en icke önskvärd ordning på detta område. En-

ligt min erfarenhet har en mycket stor mängd egendomsaffärer på landsbygden förmedlats på ett förtjänstfullt sätt av kommunala förtroendemän, bisittare i häradsrätter o. s. v.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att man vill avvakta utvecklingen på detta område. Utskottet slutar sålunda sitt utlåtande med följande uttalande: »Utskottet anser därför — bortsett från de principiella betänkligheter, som utskottet hyser mot att inom förevarande bransch tillskapa ett monopol, låt vara i modifierad form — att tiden ännu ej är mogen att till omprövning företaga frågan om revision av gällande regler i ämnet.»

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSBO: Jag vill, herr talman, bara tacka utskottets ärade talesman för att vi motionärer tydligen äro välkomna tillbaka.

Vad beträffar dessa kommunala förtroendemän, som ha skött en del egendomsaffärer, ha vi ju i motionen sagt att de böra lämnas utanför vid en eventuell utvidgning av auktorisationen. Vi ha aldrig velat kasta någon som helst skugga på dem, när det gäller uppfyllandet av de förpliktelser som ankomma på en egendomsmäklare. Vad som på denna punkt säges i motionen bör inte vara något skäl för utskottet att intaga den ställning som utskottet i år gjort.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Jag vill bara till min ärade vän herr Vigelsbo säga, att man får nog taga sig en funderare både en och två gånger, när man skall fästa reglerna för dispensering på papperet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående auktorisation inom resebyråverksamheten; och

nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring av 15 § kungörelsen den 22 januari 1937 angående vägmärken.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ändring i arbetarskyddslagen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), m. m.

Genom en den 20 januari 1950 dagtecknad proposition, nr 43, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) Lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1); och

2) Lag om fortsatt giltighet av lagen den 27 maj 1949 (nr 251) angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Vi ha i år inte väckt någon motion i anslutning till den proposition som här föreligger, men jag har ändå begärt ordet dels för att göra några korta

Ändring i arbetarskyddslagen, m. m.

erinringar och dels för att framställa ett yrkande om avslag på det framlagda förslaget.

När riksdagen år 1948 för första gången fattade beslut om här ifrågasvarande eftergifter i arbetarskyddslagstiftningen, skedde det, såsom det hette i motiveringen, för att bereda möjlighet för industrien, speciellt järnindustrien, att använda kvinnor i nattarbete. Vi för vår del motionerade om avslag på den hemställan, som sålunda gjordes av regeringen, och vi kunde därvid även framhålla, att kvinnornas fackliga organisationer voro överens om att några eftergifter inte borde medges. Utskottet tillstyrkte emellertid den kungl. propositionen. Utskottet hyste visserligen självt vissa betänkligheter, men som motiv för att riksdagen dock skulle bifalla förslaget, anförde utskottet bl. a., att »utskottets betänkligheter mot den föreslagna lagen ha i någon mån minskats genom att dispens enligt förslaget endast kan lämnas för visst företag eller viss rörelse och genom att lagens giltighetstid bestämts till blott ett år».

Så hette det år 1948. När år 1949 förslag framlades om ytterligare ett års förlängning av lagstiftningen anförde utskottets talesman vid sitt försvar för utskottets ställningstagande till förmån för förslaget, att »den lagstiftning, som det här gäller, är betingad av de utomordentligt svåra förhållanden som råda på arbetsmarknaden. Lagen är emellertid ett provisorium som skall avvecklas så snart förhållandena bli sådana, att det anses möjligt, och den är därför, såsom kammarens ledamöter finna, föreslagen att gälla endast ett år.» Det var alltså saunna argument som upprepades år 1949.

Jag hade tillfälle att både vid frågans behandling år 1948 och år 1949 framhålla, att det nog fanns anledning att inte värdesätta dessa argument alltför högt. Vi kunna i dag konstatera, att det var aldeles riktigt; argumenten voro inte värda så särdeles mycket. I

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

dag är man färdig, inte bara att förlänga giltighetstiden för dessa eftergifter i arbetarskyddslagstiftningen med ett halvt år, utan också att därefter permanent fastställa dem i en ny lag.

Man låter på detta sätt kvinnorna bli i viss mån jämställda med männen genom att ge dem den sämre delen av de förmåner, som i arbetarskyddslagstiftningen finnas för den manliga arbetskraften. Denna handling framstår inte i någon bättre utan snarare i en sämre dager, om man betänker att det knappast är två år sedan vi här i landet fingo en ny arbetarskyddslag och att det icke kunnat — jag upprepar vad jag sade redan föregående år — redovisas några produktionsökningar såsom resultat av eftergifterna, något som ju i alla fall var själva huvudargumentet för att riksdagen skulle fatta ett dylikt beslut.

Jag konstaterar således, herr talman, att man tydligen är beredd att **stifta ungefär vilka lagar** som helst som den svenska kapitalismen kräver för att kunna hålla produktionen i gång i den utsträckning och till de villkor, som den själv anser lämpligt.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Jag ber att på de skäl utskottet anført få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta mo-

tioner dels om ändring av 37 § lagen om folkpensionering, dels ock om inrättande av en högsta prövningsinstans i folkpensionsfrågor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 94 i första kammaren av herr *Damström* och nr 70 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Degerfors, samt

de likalydande motionerna nr 175 i första kammaren av herr *Herbert Hermansson m. fl.* och nr 209 i andra kammaren av herr *Vigelsbo m. fl.*

I motionerna I:94 och II:70 hade hemställts, »att riksdagen må, i avvaktan på Kungl. Maj:ts eventuella åtgärder i frågan, besluta om sådan ändring av § 37 i folkpensionslagen, att enskild klagande utan pensionsstyrelsens medgivande måtte få rätt att vända sig till Kungl. Maj:t i berörda frågor».

I motionerna I:175 och II:209 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös utredning angående inrättande av en högsta prövningsinstans i folkpensionsfrågor liksom i frågor rörande andra socialförsäkringsformer».

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I:94 och II:70 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionerna I:175 och II:209 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Jag har i en motion påtalat vissa oegentligheter i § 37 i lagen om folkpensionering, vilken paragraf avser enskild sakägares möjligheter att klaga.

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

Nu är det tydligen riksdagens uppgift att bifalla propositioner och avslå motioner, och det är kanske inte så mycket att säga om detta. Men ibland förefaller nog det hela att bli litet för rutinmässigt — såvida man inte är lika blygsam som herr Dickson och resonerar som han gjorde vid ett tillfälle, när han fick en motion avslagen: »Ja, jag förstod att det skulle gå på det här sättet, ty motionen var alldeles för bra för att bli bifallen.»

§ 37 i folkpensioneringslagen har framför allt betydelse för sjuka människor som söka förtidspension. Det är ju pensionsstyrelsen, som i sista hand fattar beslut i sådana ärenden, och det inträffar nog inte så sällan, att pensionsstyrelsen avslår framställningar om förtidspension. Om vederbörande då vill klaga, måste man först gå till pensionsstyrelsen och hemställa om pensionsstyrelsens medgivande att få klaga hos Kungl. Maj:t. Men det är ju alldeles naturligt, att om pensionsstyrelsen har funnit skäl att avslå en framställning — och annars gör man det väl inte — så kan knappast pensionsstyrelsen 14 dagar efteråt, när tiden för ansökan om klagorätt utgår, anse att det föreligger synnerlig anledning till att anföra klagan hos Kungl. Maj:t. Här slår alltså det ena argumentet fullkomligt ihjäl det andra.

Jag skulle inte ha tagit upp saken om jag inte haft stöd för min uppfattning genom fall, som jag själv kommit i beröring med. Det ena fallet gäller en ensamstående kvinna. Hon är 61 år gammal och har läkarintyg på att hon inte kan bli återställd från den tbc-sjukdom, som hon lider av. Den som skött henne under många år är en äldre provinsialläkare, som sannerligen inte brukar skriva sjukintyg i onödan. Pensionsnämnden är enhällig i sitt beslut att tillerkänna kvinnan sjukpension. Icke förty har pensionsstyrelsen icke funnit det styrkt, att hon är för all framtid oförmögen till arbete. Pensions-

styrelsen har varit enig vid fattandet av sitt beslut och därigenom har vederbörande inte heller den möjlighet att klaga som finns då det varit delade meningar inom pensionsstyrelsen. Denna bestämmelse kan inte vara riktig. Nog borde väl ett enhälligt beslut av en pensionsnämnd, som känner till både sjukdomsfallet, vederbörande läkare och förhållandena i övrigt, väga lika tungt som en enda röst inom pensionsstyrelsen.

Nu ha vi inom vår fattigvårdsstyrelse, där jag är ordförande, kvinnan i fråga såsom understödstagare och komma att få ha det i fortsättningen.

Det andra fallet är ungefär likadant. Det gäller en man som lider av mycket starkt hjärtfel — han är bl. a. förbjuden att gå i trappor. Han är 62 år gammal. Även i detta fall har pensionsnämnden med stöd av föreliggande läkarintyg enhälligt tillstyrkt ansökan om förtidspension, men pensionsstyrelsen har dock avslagit densamma. Vederbörande har begärt att få klaga, men har fått avslag på denna framställning.

Jag anser att andra lagutskottet har tagit litet för lättvindigt på detta problem när det schematiskt har sagt, att det visserligen delar motionärernas uppfattning om att detta är ett avvita förhållande men ändå säger sig vara övertygat om att frågorna bli allsidigt prövade i pensionsstyrelsen. Jag har, herr talman, icke ett ögonblick förnekat att frågorna bli allsidigt prövade och handlagda efter bästa förmåga. Vad säga för övrigt våra läkare här i kammarerna? Det kanske är läkare som ha skött vederbörande och ha skrivit ut ett intyg. Pensionsnämnden, som känner patienten, tillstyrker pension, men pensionsstyrelsen kan ändå avslå framställningen, kanske stödd på att pensionsstyrelsens ombud har uttalat tvivel om huruvida vederbörande skulle vara att anse som sjuk för all framtid.

Jag skall inte här yrka bifall till motionen — jag anser det i detta läge vara

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

hopplöst, och som utskottets utlåtande är skrivet går det knappast heller — men nog skulle man kunna tänka sig en sådan liten justering av 37 § beträffande klagorätten, att en läkares åsikt och en enhällig pensionsnämnds beslut skulle väga lika mycket som åsikten hos en enskild ledamot av pensionsstyrelsen. Detta borde enligt min mening vara tillräckligt för att en framställning om rätt att klaga hos Kungl. Maj:t inte skulle kunna avslås.

Utskottet säger, att man är rädd för konsekvenserna, för att allt för många klagomål skulle gå till Kungl. Maj:t. Utskottet hänvisar också till den utredning, som varit inne på tanken att inrätta en domstol för försäkringsanstalterna. Jag har här föreslagit en sådan ändring av folkpensionslagen, att man skulle få rätt att underkasta ett ärende Kungl. Maj:ts prövning i avvaktan på vad Kungl. Maj:t eventuellt kommer att vidta för åtgärder. Då uppstår frågan om det inte blir för många ärenden. Jo, det kan hända att det blir, men har det över huvud taget någon betydelse huruvida det sitter en man i pensionsstyrelsen och prövar dessa ärenden eller om det sitter en man i socialdepartementet och prövar dem? Det kan väl vara hipp som happ.

Herr talman! Detta är mina reflexioner, och jag är som sagt medveten om att det är hopplöst att yrka bifall till motionen, men man måste få fram en lösning av detta problem. Jag anser därför, herr talman, att det är befogat att yrka återremiss till andra lagutskottet av denna fråga.

Jag är inte helt övertygad om att den ideala lösningen på dessa frågor är att inrätta en domstol. Skulle man inrätta en specialdomstol för att avgöra dessa frågor, blir det ett helt ämbetsverk med byråchefer, byråingenjörer, byråsekreterare, amanuenser och konsulenter. Det är ju inte det som dessa sjuka människor behöva. De behöva inte konsulenter utan sjukpension.

Herr talman! Jag yrkar återremiss av detta ärende.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Efter åtskilliga år som pensionsstyrelsens ombud har jag kommit till den uppfattningen, att det är synnerligen viktigt hur pensionsnämnderna ute i de olika distrikten utreda ärendena. Man bör inte vara alltför bunden av läkarintyg i vare sig den ena eller den andra riktningen, utan nämnden bör framhålla sina lekmannasynpunkter på ett sådant sätt, att pensionsstyrelsen kan få en klar uppfattning av fallet. Jag vill inte alls göra gällande, att detta inte skulle ha skett i de fall herr Petterson i Degerfors drog upp. Jag har emellertid en känsla av att pensionsnämndsordförandena i någon mån brista i fråga om att vilja skriva ned vad de egentligen veta om fallet i fråga. Detta gäller den första instansen.

Det skulle vara intressant att höra — jag fattade inte riktigt herr Petterson i Degerfors på den punkten — huruvida nämnden och ombudet hade varit eniga i dessa fall. Skulle ombudet ha varit enigt med nämnden om att vederbörande sökande i dessa fall varit invalid, skulle ärendet bli återförvisat till nämnden för förnyad prövning, alldenstund pensionsstyrelsen inte kan avgöra det om det inte finns några besvär anförda. Om då ärendet kommer åter till nämnden, får man där ta sig en funderare på huruvida det inte finns ytterligare skäl för att vederbörande skall anses som invalid i pensionslagens mening.

Kommer man sedan till prövningen i pensionsstyrelsen, har med nu gällande lagstiftning pensionsstyrelsen att avgöra, huruvida ärendet får gå vidare till Kungl. Maj:t. Denna bestämmelse har tillkommit därför att man befarade, att socialdepartementet skulle bli synnerligen betungat av besvärärenden, i synnerhet i början av folkpensionsrefor-

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

men. Man skulle därför endast släppa fram sådana ärenden, där styrelsen inte varit enig eller där ärendet hade stor principiell betydelse. Såvitt jag har mig bekant sker dock inte prövningen av rätten att få anföra besvär hos Kungl. Maj:t av samma tjänstemän hos styrelsen som den, som tidigare har avgjort ärendet.

En sak, som i detta sammanhang är rätt intressant, är antalet av de ärenden, som med pensionsstyrelsens medgivande ha fått gå till Kungl. Maj:t för prövning under 1948 och 1949. Enligt vad jag har inhämtat har pensionsstyrelsen under 1948 beviljat tillstånd i 13 ärenden och vägrat i 148. Under 1949 gavs tillstånd i 43 ärenden och vägrades i 342. Kungl. Maj:t har ändrat pensionsstyrelsens beslut i ett mycket litet antal fall och i regel endast i sådana fall, där styrelsen har varit tveksam eller tillstyrkt ändringen.

När andra lagutskottet inte velat gå med på att tillstyrka motionerna om inrättande av en prövningsinstans för den tid, som återstår till dess vi eventuellt få en överdomstol för sociala ärenden, har skälet varit att vi ha intryck av att det knappast skulle medföra en bättre prövning av ärendena än den som nu sker i kungl. pensionsstyrelsen. På detta område liksom på åtskilliga av civilrättens områden är det svårt för en överinstans att bara med hjälp av papper ändra ett utslag i första instans såvitt lagens föreskrifter ha följts. Jag delar motionärernas uppfattning om att man inte bör se alltför juridiskt på dessa problem, och därför får man inte lita för mycket på att läsa i papper, vilket naturligtvis såväl kungl. pensionsstyrelsen som Kungl. Maj:t och en eventuell överdomstol i sociala ärenden måste göra.

Vi ha inte kunnat dela den uppfattningen, att det för närvarande föreligger behov att bifalla motionärernas förslag. Motionärerna ha åberopat aktuella fall, och jag medger, att det kan dömas

fel. Det är väl något, som alltid följer med vår mänskliga ofullkomlighet, men jag medger att vi böra sträva att göra detta så bra som möjligt. I fallet med den tuberkulösa kvinnan förefaller det mig något egendomligt att man inte försökte få med t. ex. ett utlåtande av vederbörande dispensläkare. Jag har ett intryck av att det i fråga om tuberkulos är synnerligen svårt att avgöra vad som är invaliditet. När det gäller hjärtsjukdomar får man i regel lita till sjukvårdsanstalter eller specialister. Det är som sagt frågor, som man får ta upp till behandling lokalt.

Jag ber, herr talman, att med vad jag har sagt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VIGELSSBO: Herr talman! Även i denna fråga har jag tillsammans med några kolleger väckt en motion, som går ut på ungefär detsamma som den motion, vilken herr Petterson i Degerfors har talat om.

Utskottets talesman sade nyss, att man måste försöka övervinna sin mänskliga oförmåga och handla så riktigt som möjligt, och det är givetvis en sak som vi alla böra eftersträva. Utskottet har emellertid också sagt, att det är frestande för enskilda medborgare att tro, att deras framställningar inte bli så behandlade som de borde bli, när det ämbetsverk, som tidigare har avgjort frågan, också skall avgöra huruvida ärendet skall få överklagas vid högre instans. Den misstanken kunna ju enskilda människor ha, och man får räkna med att den mänskliga oförmågan inte är helt övervunnen i ämbetsverken heller. Man kanske håller på sin auktoritet och anser, att om man en gång har avgjort ärendet, bör man inte tillåta att det överklagas i högre instans. Det är pensionsstyrelsen som nu har denna rätt, men det kan tänkas att den dag kommer, då ett annat centralt ämbetsverk ber att få denna rätt, och så kom-

Ändring av 37 § lagen om folkpensionering m. m.

mer ett annat och ett tredje verk att få den. Det svenska folket kan i så fall en dag vara avkopplat från sin urgamla rätt att tala med sin kung, och det är väl inte ett system som vi böra eftersträva vid den reformverksamhet riksdagen bedriver.

Jag ber, herr talman, att med dessa erinringar få biträda yrkandet om återremiss.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Jag skall bara lämna svar på den fråga, som utskottets ärade föredragande ställde, huruvida pensionsnämnden i de citerade fallen hade varit enhällig. Den har varit fullständigt enig, men i det ena fallet, när det gällde kvinnan med tuberkulos, har pensionsstyrelsens ombud varit tveksam. Han skulle alltså förstå sig bättre på saken än en gammal provinsialläkare som är 60 år.

När man inte kan vägra ett överklagande då en ledamot av pensionsstyrelsen har avvikande mening, borde det vara rimligt att en enhällig pensionsnämnds åsikt skulle väga lika tungt. Man har här ställt dessa sjuka människor i en annan ställning än alla andra. Vem som helst har ju enligt grundlagen rätt att gå till kungen, men i detta fall måste vederbörande ha pensionsstyrelsens tillstånd för att klaga hos kungen. Man kommer inte ifrån att detta är ett avvita förhållande.

Jag får säga som herr Vigelsbo sade i ett tidigare anförande i dag, att vi få komma igen, men jag är säker på att andra lagutskottet skulle kunna finna en lösning på dessa frågor om det ville ta tillbaka ärendet, ty det finns skäl att göra det. Den som har nått upp i en ålder av 60 år och har svårt hjärtfel eller är tuberkulös har rätt att kräva folkpension och icke fattigvård. Jag kan icke hänvisa dessa människor till en välvillig skrivning. Jag vill erinra om historien om Johannes, som kom in på brukskontoret och bad att få en an-

visning på foder åt sin ko, som inte hade något att äta. Förvaltaren tittade i liggaren och sade: »Det går inte. Johannes är skyldig 160 kronor.» Efter att ha klämt på mössan en stund säger Johannes: »Då hälsar jag väl kon det.» Det svar andra lagutskottet här har lämnat är ungefär detsamma.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Herr Vigelsbo upprepar argumentet att det är samma myndighet som prövar ärendet och rätten att anförda besvär hos Kungl. Maj:t. Jag vill minnas att jag i mitt förra anförande framhöll, att det icke är samma tjänstemän hos styrelsen som handlägga båda sakerna. Jag vill inte göra gällande, och det har inte heller sagts i utskottets utlåtande, att det nuvarande förfarandet ur principiell synpunkt är riktigt, dvs. att samma myndighet skall pröva ärendet och rätten att anförda besvär. Det skäl som tidigare åberopades när lagen infördes står emellertid kvar, och när vi måste räkna med att få en ny ordning på detta område har andra lagutskottet ansett, att man inte för närvarande bör vidta någon ändring.

Jag vill också erinra om att man inom pensionslagstiftningen strävar att decentralisera så mycket som möjligt. Man hoppas ju kunna decentralisera praktiskt taget allt som rör ekonomiska ting, men man har hittills inte vågat sig på att decentralisera frågan om invalidprövning, vilken ju i de fall som motionärerna ha andragit är det väsentliga.

Herr Petterson i Degerfors säger nu, att pensionärerna inte äro betjänta av att man säger detta till dem. Jag vill då erinra om att invalidprövningen i och för sig är ganska sträng. Det skall intygas att vederbörande inte har mer än en tredjedel av en normal människas arbetsförmåga, och det är en sträng maxim som vi emellertid inte ha vågat

Ändring i lagen om semester.

ändra. Som ombud har jag många gånger stått inför fall, där vederbörande inte haft mindre än en tredjedel av en normal människas arbetsförmåga och där jag på grund därav har måst avstyrka pension, men det är ju en annan sak.

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken: Herr talman! Jag biträder yrkandet om återremiss.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Igelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller yrkandet, att andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 10 skall återremitteras till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Petterson i Degerfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 78 ja och 101 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet om ärendets återförvisning till utskottet.

På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i utlåtandet hemställt.

§ 15.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om översyn och modernisering av näringsfrihetsförordningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

§ 16.

Ändring i lagen om semester.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om semester.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 63 i första kammaren av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 116 i andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års riksdag till lag, som garanterar arbetstagare som arbetat hela året tre veckors semester».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 63 och II: 116, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Den motion som vi ha väckt i år utmynnar i ett krav på förslag till årets riksdag om tre veckors semester åt alla arbetare. Tidigare har det ju vid 1946, 1947

Ändring i lagen om semester.

och 1948 års riksdagar väckts motioner i samma ämne. Det hela har hittills stannat vid att Kungl. Maj:t givit 1947 års arbetstidsutredning i uppdrag att utreda frågan om en utökning av den lagstadgade semestertidens längd. Denna utredning avser att framlägga ett betänkande i semesterfrågan under hösten 1950, vilket andra lagutskottet anser vara tillräckligt motiv för att föreslå att våra motioner icke måtte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Jag anser det vara tidsspillan att i detta sammanhang ingå på en motive-ring om varför semestern bör förlängas. Det räcker med att hänvisa till tidigare framkomna yrkanden på sådan förlängning, dels här i riksdagen dels i uttalanden som gjorts på de flesta fackliga konferenser och kongresser. Dessa yrkanden understryka behovet av en förlängning av semestern.

Jag övergår därför till att diskutera de argument man använder mot det yrkande som göres i vår motion. Som huvudargument anför man, att utredningsresultatet måste avvaktas innan man är beredd på att framlägga något förslag. Det kan då vara av intresse att se något närmare på denna utrednings verksamhet och kanske framför allt att se på denna utrednings direktiv. Av direktiven från socialministern framgår bland annat, att han vill ha ett samband mellan arbetstids- och semesterfrågorna. Utredningen som pågår skall därför söka bedöma båda frågorna i ett sammanhang. Detta skulle således vara en förklaring på varför frågan om förlängd semester skickats till arbets-tidsutredningen i stället för, som tidigare varit praxis, till en speciell semesterutredning. Själva avsikten med denna ordning kanske framträder ännu tydligare om jag citerar direkt ur de direktiv chefen för socialdepartementet givit. Det heter där som en förklaring till varför socialministern själv anser det vara en fördel för såväl arbets-

tagare som arbetsgivare att de båda problemen skulle samordnas bland annat: »Härvid är särskilt att märka, att en smidigare form för tillgodoseende av skilda intressen synes kunna vinnas, om de båda problemen samordnas. Som ett exempel härå vill jag anföra, att det i vissa fall kan befinnas ändamåls-enligare att utbyta en del av den förlängda semestertiden mot en förkortad arbetsvecka under sommarmånaderna eller att öppna möjligheter för att ordna semesterns förläggande så att motsvarande resultat uppnås.» Vi hävda den uppfattningen, att frågan om en förlängd semester bör vara en sak och frågan om arbetstidsförkortning en helt annan.

Jag vill erinra om att det vid riksdagsmannavalet 1948 från socialdemokratiska partiets håll gavs ett mycket braskande löfte, då man på affischer över praktiskt taget hela vårt avlånga land talade om för Sveriges befolkning, att om man ville ha tre veckors semester skulle man rösta på socialdemokraterna. Jag hörde aldrig, och jag tror ingen annan heller, att det från någon enda socialdemokratisk talarstol i landet framhölls, att frågan om den tredje semesterveckan skulle utgöra något alternativ på något sätt. Menar man nu verkligen på fullt allvar att en gång i framtiden giva arbetarna några fria lördagar under sommaren på bekostnad av den tredje semesterveckan — jag har svårt att tyda direktiven på annat sätt — kan detta icke uppfattas annorlunda än att man är beredd att svika sitt löfte. Jag tror icke att arbetarna äro beredda att se denna fråga på annat sätt, och de veta också att vårt lands stora nationella rikedomar tillåta såväl förlängd semester som förkortad arbetstid.

Vad sedan gäller arbetstidsutredningen så framgår det av riksdagsberättelsen att kommittén besökt Norge för att studera detta lands semesterlagstiftning och den verkan treveckorssemestern där hittills kunnat åstadkom-

Ändring i lagen om semester.

ma. Jag tror att de svenska arbetarna med anledning av denna rapport om det utländska besöket skulle finna det mycket tacknämligt om kommittén även ville undersöka förhållandena i en rad andra länder på detta område. Man skulle nämligen då finna, att en rad länder i lag garanterat en betydligt längre semester åt de produktiva krafterna än som är fallet i vårt land. Här i vårt land är det endast ungdomar som ha en garanterad treveckorssemester, under förutsättning att de icke äro fyllda 18 år. Sedan är det några grupper, närmare bestämt fyra grupper av arbetare, som på grund av hälsovådligt arbete erhålla tre veckors semester, och en grupp som kan komma upp till sex veckors semester på grund av att den sysslar med särskilt farligt arbete. Eljest är det, som sagt, endast arbetsgivare och tjänstemän, det vill med andra ord säga den del av befolkningen vars arbete icke är så fysiskt ansträngande, som ha längre semester än den lagstadgade 12-dagarssemesteren.

Vi ha sagt i vår motion, och jag vill understryka det ännu en gång, att vi anse att fortsatt utredning på detta område är fullständigt meningslös. Visserligen har statsministern och ledaren för det socialdemokratiska partiet sagt ifrån att frågan icke utretts tidigare i vårt land. Han sade i radiodebatten 1948, att det endast förekommit en utredning om 12-dagarssemesteren, men detta påstående, som han själv och en stor del av svenska folket kanske tro på, får väl stå för hans egen räkning. Som bekant ha vi, sedan 1938 års lag trätt i kraft, haft en kommitté, som kallades 1942 års semesterkommitté, som haft i uppdrag att utreda frågan om en längre semester och om semesterförhållandena för vissa andra grupper. Denna utredning kom i sitt betänkande fram till den uppfattningen, att tvåveckorssemesteren var en för kort viloperiod för flertalet av arbetarna. Man säger bland annat i detta betän-

kande, att »den semester av två veckors längd som gällande semesterlag vill tillförsäkra arbetstagare med arbete hela året har utmätts efter ett antaget allmänt minimibehov. Redan vid lagens tillkomst måste man alltså ha utgått ifrån att arbetstagare funnes, som i verkligheten hade ett behov av längre semester än två veckor. De undersökningar, som kommittén verkställt, giva vid handen, att arbetstagarna i stor utsträckning ha behov av längre semester än som för närvarande tillförsäkras dem i lagen. Det kan därför ifrågasättas om icke en generell höjning av den lagstadgade semesteren bör åvägbringas. Emellertid möta här starka betänkligheter av ekonomisk art.» Detta uttalande gjordes sålunda 1945. Men ännu i dag, fem år efteråt, kunna vi konstatera att man icke är beredd att komma med ett förslag i frågan. Anledningen till att kommittén vid detta tillfälle icke framkom med förslag om generell treveckorssemester var att man hade »betänkligheter av ekonomisk art».

Jag förutsätter att socialdemokraterna, när de 1948 gingo ut i val med denna paroll om treveckorssemester, menade allvar därmed. Då ansågo således tydligen socialdemokraterna att de ekonomiska möjligheterna funnos i dagens situation.

I tider, då bolagen och företagen tillåtas berika sig på arbetarnas bekostnad under det att arbetarna hållas nere med det bekanta lönestoppet, skulle det vara orimligt att påstå att icke de ekonomiska förutsättningarna finnas för en förlängning av semestertiden. Under sådana förhållanden synes mig tillfället lämpligt att giva arbetarna den tredje semestervecka, som man lovat dem, vilket ekonomiskt allena innebär en utgift för Sveriges arbetsgivare på knappast två procent av årslönerna. Det förhållandet tycker jag icke kan användas som argument för att man skall vänta längre.

Med hänsyn till vad jag här anför

Införande av fem dagars arbetsvecka.

hemställer jag, herr talman, om kammarens bifall till motion nr 116 i denna kammare, vilken motion innebär att förslag om treveckorssemester skall föreläggas innevarande års riksdag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Herr Dahlgren åberopade att frågan om förslag rörande utsträckt semester är under omprövning av arbetstidsutredningen. På grund härav har utskottet för sin del icke funnit skäl att göra förnyad framställning till Kungl. Maj:t med anledning av förevarande motion.

Med hänsyn till denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Införande av fem dagars arbetsvecka.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om införande av fem dagars arbetsvecka.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 13 i första kammaren av herr *Öhman m. fl.* samt nr 7 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt förslag till sådan lagändring, som innebär, att lördagen blir fridag och att alltså arbetsveckan skall bestå av fem dagar».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 13 och II: 7, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Frågan om en generell förkortning av arbetstiden har ju länge varit aktuell i vårt land såväl som i andra länder. Det är ju över 30 år sedan 8-timmarsdagen genomfördes för flertalet arbetare, även om en rad arbetargrupper, såsom lantarbetare, sjömän m. fl., först långt senare fått denna reform genomförd för sin del.

På några håll i världen genomfördes 40-timmarsarbetsvecka helt eller delvis före andra världskriget. Som regel medförde emellertid kriget en återgång till längre arbetstid. Den av kriget förorsakade förstörelsen och misären har sedan utgjort ett temporärt hinder för en förkortad arbetstid. Under förutsättning av fredliga förhållanden torde emellertid kravet på en generell förkortning av arbetstiden snart komma att infinna sig överallt med förnyad styrka.

Vad vårt land beträffar har ju en förkortad arbetstid länge stått på den fackliga rörelsens program. För övrigt synes ingen vilja bestrida kravets berättigande i och för sig. Motståndet mot en ny generell arbetstidsform anmäler sig då dess omedelbara förverkligande kommer på tal.

Andra lagutskottets avstyrkande av föreliggande motion om arbetstidens förkortning till femdagarsarbetsvecka innehåller egentligen ingen närmare motivering. Man nöjer sig med att hänvisa till remissutlåtanden från i fjol angående en då väckt motion om 40-timmarsarbetsvecka. Man åberopar för övrigt det ekonomiska läget. Den snabbhet med vilken utskottet behandlat föreliggande motion är väl i och för sig berömvärd, även om man får det bestämda intrycket att snabbheten be-tingas av vissa omisskännliga ekonomiska skäl och främst av det skälet, att man icke velat att den opinion som

Införande av fem dagars arbetsvecka.

uppstått ute bland arbetarna för motionen skulle hinna få alltför stora dimensioner.

Man borde väl kunna anse att vårt land skulle ha de bästa förutsättningar att genomföra den arbetstidsförkortning, som sedan många år varit ett både nationellt och internationellt arbetarkrav. Vi ha nämligen ett högt utvecklat näringsliv med en hög arbetsproduktivitet, och vi ha vidare undgått krigets förstörelse. Näringslivet har ju praktiskt taget utan avbrott och utan djupgående störningar kunnat fortsätta sin expansion i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende.

Utskottet har emellertid inte ansett sig behöva närmare gå in på ekonomiska fakta. Som i motionen anföres torde man dock kunna räkna med en ökning av arbetsproduktiviteten med bortåt 20 % per arbetstimme sedan tiden före kriget. Den föreslagna arbetstidsförkortningen rör sig om maximalt 17 %. Utskottsutlåtandet förbigår också andra väsentliga ting i detta hänseende. Jag tänker då på den ökade arbetshetsen och på tempoarbetet, betingade av den ständigt pågående rationaliseringen, som medfört en ökad förslitning av arbetskraften — det värdefullaste kapital som finns. Jäktet och slitet har ökat, vilket ingen kan bestrida, och ingen kan heller komma ifrån att detta skapat stora problem av social och psykologisk art. Och en ökad ledighet, d. v. s. ökade möjligheter till vila och rekreation, måste anses vara det bästa botemedlet.

Det föreligger också siffror om att övertidsarbetet ökat under senare år, i varje fall inom vissa yrken. Därtill kommer att arbetarna genom den ekonomiska politik och den lönepolitik som drivits tvingats att genom såväl övertidsarbete som ökat arbetstempo försöka få något ökade ackordsförtjänster för att på så sätt i någon mån kompensera sig för de höjda levnadskostnaderna. Det har varit den enda utvägen för

dem därvidlag.

Ett bevis för den ökade arbetshetsen är bl. a. de skrämmande siffrorna om antalet olycksfall i arbetet. På tio år, räknat från 1940, har antalet olycksfall och yrkessjukdomsfall ökat från 195 000 till ungefär 300 000. På tio år har sjukledigheten ökat från 5,5 till 8,6 %, och inom vissa industrigrenar är ökningen betydligt större. Att förbigå dylika fakta vid en diskussion om arbetstiden innebär enligt min mening en nonchalant inställning till det värdefullaste av allt kapital: arbetskraften.

De argument som nu anföres mot en arbetstidsförkortning äro såvitt jag kan se ungefär desamma som anfördes mot 8-timmarsdagen för trettio år sedan, och de äro lika litet hållbara nu som då. I spörsmålet om de ekonomiska förhållandena bör för övrigt anföras, att privatkapitalet snabbt växer och att staten lägger pengar på hög liksom kommuner och landsting. De faktiska betingelserna för en förbättring av arbetarklassens läge genom arbetstidens förkortning med kompensation äro för handen. Utskottets avslagsyrkande är naturligtvis ett belägg för att motståndet mot en arbetstidsreform kommer att bli hårt. Detta kanske inte i och för sig är förvånande med tanke på det motstånd, som på sin tid restes mot 8-timmarsdagens genomförande och som alltid rests mot väsentliga reformer till arbetarklassens fördel.

Utgången av striden om en arbetstidsförkortning blir självfallet även denna gång beroende av den aktivitet och den beslutsamhet, som arbetarklassen själv lägger i dagen. Och den anslutning till föreliggande motion, som ägt rum från många fackliga organisationers och från arbetarmötens sida, borgar, tror jag, för att den föreslagna reformen snart skall bli verklighet, även om frågan skulle falla i kammaren i dag.

Herr talman! Jag vill med de anförda synpunkterna yrka bifall till motionen.

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Liksom i fråga om det föregående utlåtandet har utskottet här återoppat, att arbetstidsutredningen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga om en eventuell förkortning av arbetstiden. Och med hänsyn till att vi förvänta att utredningen, så snart den har möjligheter därtill, skall framlägga förslag, har utskottet inte för närvarande velat tillstyrka att motionen skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Stuvsta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder för

åstadkommande av större söndagsfrid; och

nr 15, i anledning av väckt motion om utredning rörande obligatorisk skiljedom i arbetstvister, som uppkommit mellan kommun, landsting eller annat samhälleligt organ, å ena, samt fackorganisation, å andra sidan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 4, över motion om utredning av förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! I utskottets utlåtande heter det bl. a.: »Beträffande motionärernas anmärkning om att klagomål mot de statsägda verkens service behandlas av verkens egna funktionärer vill utskottet framhålla, att förhållandet torde vara detsamma i fråga om klagomål mot privatägda företag.»

Det är en anmärkningsvärd ståndpunkt utskottet intar. I ett fri-konkurrenssamhälle behöver allmänheten inte avfatta besvärsskrivelser för att få sina synpunkter i fråga om varor eller tjänster beaktade. Där ta konsumenterna själva hand om saken och göra processen kort, om de inte äro nöjda. De välja helt enkelt en ny leverantör. Det enskilda affärlivets olika företagsformer konkurrera inbördes och tävla om allmänhetens förtroende. Det framhålles för övrigt i motionen, att »enskild företagsamhet måste privat eller före-

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

tagsmässigt anpassa de sidor i sitt uppträdande, som ha samhällelig betydelse, så att de tillfredsställa så många köpare som möjligt».

I ett statligt affärsdrivande verk med monopolställning är förhållandet ett helt annat. Om allmänheten är missnöjd, kan han eller hon inte vända sig till någon annan leverantör, ty det finns ingen annan. Inte heller är det tillåtet att skapa konkurrerande företag. Individen har helt enkelt inte handlingsfrihet. Han får finna sig i att välja mellan de varor och märken, som det statsdrivna företaget tillhandahåller och får nöja sig med de tjänster det erbjuder. Något därutöver finns inte. Allmänheten kan visserligen överklaga de centrala verkens beslut hos Kungl. Maj:t. Fler-talet sådana besvär föranleder i regel inte någon åtgärd från departementschefens sida. Det är intressant att studera utredningar som berört dylika spörsmål. Dessa utredningar fastslå, att departementen sakna fackutbildad personal för de många skiftande ärenden som skola behandlas. Man får därför nöja sig med en formell granskning av desamma.

Landshövding Malte Jacobsson har för några dagar sedan understrukt dessa fakta och han säger bl. a.: »Genom överklaganden i skilda frågor hopas massor av mindre ärenden hos topparna i statsstyret, som därigenom inte få tid tillräckligt till de verkligt betydelsefulla frågorna.» Frågan är nog om inte de statliga verken vuxit oss över huvudet — organisatoriskt såväl som företagsmässigt.

För att helysa den statliga service-tjänstens brister skall jag relatera några exempel. Sålunda har det påpekats att SJ för att spara folk låter bli att pricka av ankommande gods. Fraktsedlarna gå ut till adressaterna utan att man förvisar sig om att godset kommit fram. Följden blir då lätt, att kunderna skicka bud som få vänta både länge och väl

för att slutligen få beskedet, att godset inte kommit ännu. Bil med chaufför och en man kostar ca 10 kr. i timmen. Det kan bli dyra kostnader för enskilda företag.

SJ är för övrigt livligt uppmärksammat för sina försyndelser. Det anmärkes på att järnvägen dröjer länge med att besvara brev. Frågar t. ex. en firma i landsorten, vilka försäkringsrisker SJ står för vid transport av gods från utländsk till svensk station, kan det ta veckor innan ett svar kommer. Och inte heller då är svaret fullständigt utan består ofta i hänvisning till bestämmelserna i ett internationellt fördrag angående godsbefordring på järnväg. Vad bestämmelserna där gå ut på får man inte veta.

Telegrafverkets service har försämrats under årens lopp. I Stockholm har man kännning av detta efter borttagandet av namnanropen. Detta var kanske tekniskt nödvändigt, men att vänta flera timmar på rikstelefon-samtal mellan Stockholm—Malmö och vice versa är inte försvarbart, särskilt när man vet, att i utlandet har denna servicedetalj utvecklats på ett bättre sätt.

Beträffande posten kan jag nämna, att i Malmö har under senare år vuxit upp en helt ny stadsdel i närheten av Stads-teatern, men något nytt postkontor har inte allmänheten kunnat få trots kraftiga påstötningar. Överpostmästaren i Malmö har helt nyligen förklarat, att posten är klavbunden vid statens verk, och det är en förfärligt vidlyftig historia att få ett nytt postkontor. För att köpa en tomt skall man gå till riksdagen, som anslår pengar i varje sådant fall. De som klaga i detta fall ha emellertid rätt, säger överpostmästaren.

På postverket lägges allt större arbetsuppgifter. Tjänstemännen och allmänheten få finna sig i det tidsödande och nervslitande arbete, som de ringlande köerna medföra. Sjukstatistiken beträffande de anställda i det allmän-

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

nas tjänst är oroväckande. Sålunda visa siffrorna för vissa grupper statsanställda 22 sjukdagar i genomsnitt per år för de manliga och 43 sjukdagar för de kvinnliga.

I min egenskap av ordförande i en riksorganisation har jag under årens lopp vänt mig till olika statliga verk med en mängd framställningar, som i allmänhet inte lett till något annat resultat än att de numrerats, stämplats, bokförts och arkiverats av vederbörande kontorspersonal. Och ändå har det varit förnuftiga förslag vi kommit med! Endast i ett fall ha vi haft framgång vid klagan hos Kungl. Maj:t.

Motionärerna ha inte ansett sig böra föreslå ett nytt organ, dit allmänheten kunde vända sig då det gäller klagomål mot de statliga verken. Man måste nog gå till väga på ett annat sätt när det gäller att förbättra servicen vid statens verk. Det är på skötseln av och effektiviteten hos verken man måste inrikta sig, om man skall kunna komma till rätta med berörda problem. Sålunda måste man få fram en bättre informationstjänst i de statliga verken, för att nu inte tala om översyn av statliga reglementen och föreskrifter. Frågan om decentralisering måste också tas upp till allvarlig behandling. Man kan för övrigt fråga sig, om sådana affärsdrivande verk som posten, statens järnvägar och telegrafverket skola drivas enligt ämbetsmannaprinciper. Aktiebolagsformen förefaller naturligare. Härigenom skulle de olika tjänstemännen erhålla större handlingsfrihet.

Byråsekreterare Nils Ragnå har i februariumret av tidskriften Tiden pläderat för att de statliga affärsverken skola ges möjlighet att så smidigt som möjligt anpassa sig efter förhållandena liksom inom det enskilda näringslivet. Det är ungefär samma synpunkter som motionärerna framfört. Debatten om statsdriftens för- och nackdelar har under de senaste åren varit ovanligt liv-

lig. Den har i stort sett baserats på antaganden och förmodanden, säger artikelförfattaren.

Av vad som här framhållits torde framgå, att den försämring i servicen, som kunnat konstateras, i stor utsträckning leder till produktionsförluster för samhället såsom helhet. Ärligen förlorar samhället miljontals arbetstimmar på sådana hämmande element som köbildning och otillfredsställande skötsel av de statliga företagen.

Herr talman! Den likalydande motionen har redan fallit i första kammaren, och med hänsyn härtill vill jag inte yrka bifall till den nu föreliggande.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Det förhåller sig väl ändå så, att så länge vi ha en statlig företagsform — företagsformen må vara vilken som helst — kommer det nog att finnas anledning till mer eller mindre livlig diskussion om huruvida den ena eller den andra formen är den rätta.

Vad motionärerna och reservanten i sitt anförande här ha framhållit anser jag inte vara av den karaktär, att det på något sätt kan motivera att vi exempelvis skulle gå ifrån de företagsformer vi för närvarande ha. Jag vill erinra den ärade reservanten om, att för de statliga företagen tillämpas olika företagsformer. Man prövar sig fram för att finna den företagsform, som i det ena eller andra fallet kan vara den lämpligaste, och man väljer den som man därvid tycker är lämplig för de speciella uppgifter, som äro förenade med det verk eller det företag, som det är fråga om. Vi ha ämbetsverk, och vi ha företag i bolagsform, som äro statsägda, och jag tror knappast att det finns någon anledning att från riksdagens sida säga, att båda dessa former skulle vara av den karaktär, att man inte bör använda dem, utan att vi böra gå in på något helt nytt, detta lika litet

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

som man skulle kunna slå fast, att den ena av dessa former skulle vara av den karaktär, att den inte är ändamålsenlig. Det förhållandet att man exempelvis i Malmö, såsom reservanten här framhöll, inte har kunnat få ett postkontor, där man velat ha detsamma förlagt, bör väl knappast vara ett tillräckligt argument för att man skall skapa en specialutredning i de frågor, som beröras i motionen.

I fråga om det speciella förhållande, som nämnts i motionen, nämligen förhållandet mellan allmänhet och statsägda företag, är jag ingalunda riktigt överens med motionärerna eller reservanterna. Jag har personligen den erfarenheten, att det inte råder något större missförhållande i servicehänseende allmänheten och de statsägda företagen emellan. Jag har fått den uppfattningen, att man från de statsägda företagens sida bemödar sig om att tillhandahålla befolkningen en tillfredsställande service. Jag hänvisar i det stycket till exempelvis statens järnvägar och kommunikationsverken i övrigt, såsom telegraf och telefon o. s. v.; posten inte att förglömma. Är det ändå inte därvidlag fråga om en organisation, som byggts upp för att verkligen tjäna svenska folket, och skulle man kunna ifrågasätta, att ett privat företag av en annan karaktär skulle kunna betjäna det svenska folket bättre än vad som nu verkligen är fallet från dessa företags sida?

Egentligen ha motionärerna yrkat, att man skulle företa en utredning bland annat om hur allmänheten bättre än nu skall kunna påverka de statsägda företagens verksamhet och skötsel. Allmänhetens medverkan i det avseendet är i någon mån omformulerad i den reservation, som avgivits av ett par av motionärerna. I denna reservation har man i klämman skrivit om det hela och talar om ett något bättre förhållande, det stämmer sålunda inte rik-

tigt överens med klämman i motionen. Det egentliga syftet skulle väl vara att man skulle försöka få till stånd ett lojalt förhållande mellan allmänheten och de statsägda företagen liksom, enligt min mening åtminstone, mellan allmänheten och de privatägda företagen. Ty även om det förhåller sig såsom reservanten säger, att det finns den möjligheten att man kan gå till andra företag och få sin betjäning, så är detta inte alltid fallet, ty det finns faktiskt förhållanden, som gör att man är mer eller mindre beroende av ett speciellt företag. Och det är inte alltid på den kanten på det sättet, att det råder ett idealtillstånd i serviceförhållandena för den allmänhet, som skall betjänas.

Jag tror emellertid för min del, att reservanten var inne på rätt linje, när han talade om informationstjänsten från de statligt ägda företagens sida — en upplysningsverksamhet, tolkar jag uttrycket till — för allmänheten om hur verket arbetar och kan betjäna allmänheten, o. s. v. En sådan informationstjänst har dock faktiskt pågått år ut och år in i olika avseenden genom utgivandet av tidningar och tidskrifter och dylikt speciellt för detta ändamål. I det avseendet anser jag att vederbörande fyllt sin uppgift och verkligen försökt komma till rätta med eventuella missförhållanden.

Jag vill utöver det anförda gärna tillägga, att om det förekommer anledning till missljud i ett eller annat avseende i fråga om betjäning och service, så är det inte i alla fall aldeles säkert, att detta beror på det statsägda företaget eller den personal, som betjänar allmänheten. Det kan också någon gång inträffa, att det kan vara allmänhetens fel beroende på att den kanske uppträder litet olämpligt då och då; men det kan ju också kanske vara mänskligt.

Jag anser, herr talman, att under de förhållanden som föreligga och med

Förhållandet mellan allmänheten och statsägda, respektive statsunderstödda företag m. m.

hänsyn till det utlåtande utskottet avgivit det inte finns någon anledning att nu föranstalta om en speciell utredning i motionens syfte, varför jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **BLADH**: Herr talman! Reservanten fann det vara lämpligt att göra anmärkning på de postala förhållandena i hans hemstad Malmö. Jag skulle tro, att om han vänt sig till de postala myndigheterna i Malmö så skulle han dels ha fått ett svar, som täckt det hela, och dels fått klart för sig vad han kanske icke förrän nu insett, nämligen hur besvärligt det är att i städerna skaffa lokaler, om dessa skola vara belägna på en given punkt. Vi ha bestämmelser som reglerar dessa förhållanden. Vi ha också byggnadsförhållanden, som ej alltid göra det möjligt att skaffa de stora och speciellt konstruerade lokaler som det är fråga om.

Om reservantens yttrande, när det sedan gällde en annan sak, var ett avsiktligt angrepp mot de anställda vid posten eller telegrafan, så får han själv stå för det. Men i så fall får jag säga, att jag inte tror att det finnes större anledning att anmärka på dessas än på andras sätt att utöva sin tjänst. Det är kanske berättigat att säga ifrån, att man i Malmö stad gjort försök med en annan företagsform i fråga om brevbäringen, nämligen en privat sådan. Men det slog icke bättre ut än att den dag som i dag är vet ingen, om detta företag längre existerar eller ej. Det var det ur herr Christensons synpunkt sämsta exempel, som kunde tas. De postala förhållandena där nere äro i själva verket så pass tillfredsställande, att endast de som lida av en viss benägenhet att göra anmärkningar på allt och alla finna den här aktionen vara behövlig.

Herr **FORSBERG**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga ett par ord

i anledning av den motion som väckts och den reservation som föreligger. Denna motion på två trycksidor ger ett intryck av att ha tillkommit därför att det i olika tidningar förekommit en del insändare, där man icke varit riktigt nöjd med vissa förhållanden. Jag tycker ju i alla fall för min del, att man icke kan betrakta detta som ett verkligt vägande skäl för att över huvud taget motionera.

Motionärerna tala om att denna utredning skulle utmynna i bättre förhållanden mellan de statsägda företagen och allmänheten. De mena, att den omständigheten, att det icke är så som det borde vara och att klagomål förekommit, är beroende på de i de statsägda företagen anställda. De komma till och med till slutsatsen, att institutionernas bristande skötsel i regel skulle bero på ämbetsmännens godtycke.

Men nu, sedan frågan behandlats i utskottet, har den motionär, som väl får betraktas som huvudmotionär, kommit till en annan slutsats. Han vill icke längre påstå att det beror på de anställda. I den reservation, som han avgivit, är det visserligen alltjämt fråga om brister o. s. v. Men vad säger han där? Jo, han säger, att sådana missförhållanden, som ha sin orsak i stelbenta reglementen och föreskrifter, i många fall utåt gentemot allmänheten kunna framstå såsom utslag av ämbetsmännens godtycke. Detta är en väsentlig skillnad. Först säger man i motionen, att det i regel är de anställdas fel. Men i den reservation som kommit fram talar man på ett annat sätt. Jag vet icke om det beror på att motionären i tidningarna läst några nya insändare. Men man får icke gå till väga på ett sådant sätt.

När motionären här talade om att den organisation han representerar icke fått mer än något enstaka förslag att gå igenom, fastän alla förslagen varit förnuftiga, så drog jag den ganska säk-

Interpellation angående tillämpningen i visst fall av de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som antagits vid 1947 års riksdag.

ra slutsatsen, att det nog icke var så mycket förnuft i dessa förslag.

Jag skall icke närmare gå in på talet om den fria konkurrensen. Det är ett kapitel som annars är rätt intressant. Men det är ju onödigt att taga upp en diskussion, när man ej har någon sådan fri konkurrens. Det kanske också skulle taga för lång tid i anspråk. Det är bara när motionären säger sig känna till att tjänstemannakårens brister ha sin orsak i stelbenta reglementen och föreskrifter som jag måste fråga motionären, om han kan prestera något som helst bevis för ett sådant påstående. Jag tror att det är otänkbart.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Jag vill särskilt betona, att kritiken inte är riktad mot tjänstemännen utan mot att det statliga systemet är tungrovt.

Nu säger herr Forsberg, att motionen är byggd på insändare. Men jag har ju tillräckligt belyst den saken här i mitt tidigare anförande och visat, att den icke är byggd på lösa boliner, utan att det är verklig grund som ligger bakom motionärernas utredningskrav.

Herr Forsberg ville bagatellisera den organisation som jag företräder. Han menade naturligtvis att den icke var tillräckligt vederhäftig. Men herr Forsberg känner väl ändå till organisationslivet i dag och hur noga man penetrerar de förslag som komma in till en riksorganisation. Om det väckes en motion så går den igenom distriktsstyrelsen till överstyrelsen o. s. v., innan den framföres till vederbörande myndigheter. Jag skall be att få tillbakavisa detta påstående.

Jag vill bara i korthet till herr Svensson, vår ärade utskottsordförande, säga att vi få väl ändå vara överens om att det är en mycket stor fråga det rör

sig om. Det hade säkerligen varit nyttigt för utskottet, om motionen blivit remitterad till vissa myndigheter såsom motionärerna påyrkat.

Herr FORSBERG: Jag vill säga, att detta var icke något försök att lägga mig i tjänstemännens angelägenheter. Men det är ju fråga om en utredning som även gäller tjänstemännen. Det var i det sammanhanget som jag berörde dem.

När det sedan gäller frågan om motionären anfört några skäl säger han, att det gjorde han i sitt första anförande i dag. Jag ber att få påpeka, att det enda skäl han åberopade var posthuset i Malmö. Det tycker jag icke var tillräckligt för att herr Christenson skulle motionera. Nästa gång är det bäst att han i motionen framlägger — om möjligt — en saklig bevisföring.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 5, över motion angående kontroll över handeln med begagnade motorfordon; och

nr 6, över motion angående ändrade tariffbestämmelser för befordran av barnvagn å statens järnvägar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Interpellation angående tillämpningen i visst fall av de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som antagits vid 1947 års riksdag.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHNSON i Skoglösa, som anförde: Herr talman! Hösten 1949 såldes Trollabo egendom i Hudene socken

Interpellation angående tillämpningen i visst fall av de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som antagits vid 1947 års riksdag.

av Älvsborgs län till en Borås-fabrikör för ett belopp av 312 000 kronor. Nämnade fabrikör sökte, i enlighet med lagen den 17 juni 1948 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, förvärvstillstånd den 9 december 1949.

I samband med ovannämnda förvärv av Trollabo egendom anhöllo vissa brukare av angränsande fastigheter, att kronan skulle utöva sin förköpsrätt och att egendomen skulle användas i rationaliseringssyfte. På lantbruksnämndens initiativ tillsattes bland jordbrukarna tre kommittéer för att bl. a. utreda frågan huruvida det fanns spekulanter — och till vilka belopp — till Trollaboegendomen. Resultatet av dessa kommittéers arbete blev, att all Trollabofastighetens egendom skulle finna köpare och att den slutsumma man därvid kom upp till motsvarade den tidigare omnämnda köpesumman för fastigheten. Även beträffande vissa byggnader användbara för industriändamål fanns det spekulanter, som icke satt som villkor att samtidigt få förvärva jorden till Trollabo.

Lantbruksnämnden meddelade den 9 januari 1950 beslut om förvärvstillstånd för fabrikören samt beslut att kronans förköpsrätt icke skulle utnyttjas. Förhandlingar mellan lantbruksnämnden och köparen resulterade i att den senare avstod cirka 17 hektar åkerjord till lantbruksnämnden att användas för rationaliseringsändamål.

Den fastighetsindelning av berörda brukningsdelar, som till följd av lantbruksnämndens ställningstagande i frågan nu kan förväntas uppstå, om nämndens prognoser i övrigt är riktiga, blir:

1:o. Ett storjordbruk om ca 43 hektar åker och ca 220 hektar skogsmark, dvs. Trollaboegendomen.

2:o. Ett antal bärkraftiga jordbruk, uppkomna dels genom komplettering med de 17 hektaren åker från Trollabo, dels genom förväntade framtida tillköp

från brukningsdelar, som kunna komma att försäljas.

3:o. Ett mindre antal stödjordbruk, baserade på tilltänkt industri på Trollaboegendomen.

Lantbrukarnas uppfattning är, att ett utnyttjande av kronans förköpsrätt beträffande Trollaboegendomen i och för rationaliseringsändamål skulle ha varit till avgjord fördel för jordbruket och näringslivet å orten. Trollaboegendomens jord är sedan ett flertal år mindre väl hävdad, byggnaderna äro i sådant skick att de erfordra stort underhåll, arronderingsförhållandena äro dåliga. Ett utskifte om ca 60 procent av inägoarealen är beläget ca 2 kilometer från centrum. Ett skogskifte om ca 55 ha är beläget ca 6 km norr om brukningscentrum. Ett skogsskifte om ca 100 ha är beläget ca 4 km väster om brukningscentrum. Enbart med hänsyn till dessa förhållanden är Trollabo olämplig utan genomgående skiftesomläggning med ägoutbyten och avsevärda förbättringar av jord- och byggnadskapital.

Ett av rationaliseringsprogrammets viktigaste syften bör enligt min uppfattning vara bibehållandet av en livskraftig jordbruksnäring och därmed också bibehållandet av en stabil jordbruksbefolkning. Detta syfte vinnes bäst genom tillskapandet av bärkraftiga brukningsdelar för så många brukare som möjligt. Det slutresultat, som kan förväntas enligt den linje för rationalisering, som lantbruksnämnden nu slagit in på, kommer att medföra ett mindre antal bärkraftiga jordbruk än om hela Trollaboegendomen utnyttjats i rationaliseringssyfte. Ett mindre antal brukningsdelar och därav en minskad jordägande befolkning medför en minskad trivsel å landsbygden, skolor och allmänna inrättningar komma att bli överflödiga m. m., och därmed uppstår en ökad tendens till avflyttning.

Interpellation angående tillämpningen i visst fall av de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som antagits vid 1947 års riksdag.

Förefinnas möjligheter att skapa fullt bärkraftiga jordbruk, bör detta vara ett viktigare intresse än tillskapandet eller bibehållandet av stödjordbruk, vilka äro beroende av relativt konjunkturkänslig industri. Industri av det slag som här skulle kunna ifrågakomma är avsevärt mera konjunkturkänslig än vad jordbruket, såsom näring betraktat, är. Den allmänna meningen är, att berörda område huvudsakligen skulle vara att betrakta såsom ett utpräglat jordbruksområde och att därför möjligheterna för stödjordbruk böra bedömas i enlighet härmed.

Trollaboegendomen har tidigare successivt utökats genom förvärv av markområden från angränsande fastigheter, dvs. samma fastigheter som nu önska erhålla förstärkning. Vissa brukningsdelar i Hudene bruka, förutom den egna jorden, med nyttjanderätt även annan inägoareal. Ekonomibyggnaderna äro i dessa fall avpassade efter den större brukningsenheten.

Det har i olika sammanhang framhållits, att jordbrukets rationalisering skall bedrivas i samarbete mellan de statliga myndigheterna och den jordbrukande befolkningen själv. Genom lantbruksnämndens initiativ till bildandet av de tre kommittéerna bibringades jordbrukarna den uppfattningen, att frågan om huruvida lantbruksnämnden skulle utöva kronans förköpsrätt vore enbart beroende av om det förefanns möjligheter för lantbruksnämnden att i sin tur få avsättning för all egendom å Trollabo.

Lantbruksnämnden hade nu haft ett utmärkt tillfälle att aktivt medverka till en fastighetsindelning, till vilken syftas i rationaliseringsprogrammet. Ett utnyttjande av hela Trollaboegendomen till förstärkning av omgivande brukningsdelar hade enligt min uppfattning kommit att medföra, att praktiskt taget samtliga berörda brukningsdelar för framtiden skulle kunna komma att an-

ses såsom fullt bärkraftiga. Detta skulle ha bidragit till en för bygdens jordbruk och ortens näringsliv önskvärd utveckling.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Anser herr statsrådet, att lantbruksnämnden i södra Älvsborgs län i det i interpellationen berörda fallet handlat i överensstämmelse med de riktlinjer för jordbrukets rationalisering, som 1947 års riksdag fattade beslut om?

Denna anhållan bordlades.

§ 22.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från utrikesutskottet, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Italien träffad handelsöverenskommelse; och

från bevillningsutskottet, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 22 april 1949 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 80, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastighetsandelar;

nr 81, angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i all-

männa förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

nr 82, angående anslag till kostnader för inventering av typskogar.

Dessa propositioner bordlades.

§ 25.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 457, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.;

nr 458, av herrar *Skoglund* i Umeå

och *Levin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 459, av herr *Ahlsten m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73; och

nr 460, av herr *Dickson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.44 em.

In fidem
Gunnar Britth.